

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร” ผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้าและศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดและทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว
 - 1.1 การท่องเที่ยวทั่วไป
 - 1.2 การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
 - 1.3 แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว
 - 1.4 ศักยภาพทางการท่องเที่ยว
 - 1.5 การตลาดการท่องเที่ยว
 - 1.6 การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. แนวความคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและการบูรณาการ
 - 2.1 การพัฒนาที่ยั่งยืน
 - 2.2 การบูรณาการและการมีส่วนร่วม
 - 2.3 การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง
3. แนวความคิดและทฤษฎีด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว
 - 3.1 การวางแผนยุทธศาสตร์
 - 3.2 การวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว
 - 3.3 การประเมินผลกระทบเชิงยุทธศาสตร์ (SEA)
 - 3.4 การจัดการประเมินผลด้านบริหารธุรกิจ (Balanced scorecard)
4. แผนยุทธศาสตร์
 - 4.1 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี พ.ศ.2551-2554
 - 4.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดชุมพร ปี พ.ศ.2551-2554
5. บริบทพื้นที่ศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว

1. การท่องเที่ยวทั่วไป

1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

มนัส สุวรรณ และคณะ (2544, หน้า 36-37) ได้จัดทำโครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัดคุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า หมายถึง “กิจกรรมเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจการงานประจำของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้โดยทั่วไป 3 ประการ คือ 1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว 2) การเดินทางต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ และ 3) เป็นการเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ที่ไม่ใช่เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้”

อุดม เขยกิจวงศ์ และคณะ (2548, หน้า 47) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง “ผู้คนหรือประชาชนได้ไปเยี่ยมเยือนยังสถานที่หนึ่ง เพื่อการเที่ยวชมเมือง เยี่ยมญาติ เพื่อน พักผ่อนวันหยุดทั้งระยะสั้นและระยะยาว และอาจหมายความรวมถึง บุคคลที่เดินทางไปเข้าร่วมการประชุมทางวิชาการทางการเมือง การประชุมธุรกิจ ตลอดจนการเดินทางไปศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ โดยที่มาเหล่านี้สามารถใช้การคมนาคมขนส่งได้ทุกรูปแบบ”

วินัย ไชยทอง (2547, หน้า 55,112-116) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง “สิ่งที่ประกอบด้วย 1) ระยะทาง คือการเดินทางที่เกิดขึ้นจากถิ่นที่อยู่อาศัยของตนไปยังสถานที่อื่นภายในประเทศหรือต่างประเทศ 2) วัตถุประสงค์ในการเดินทาง เพื่อกิจกรรมใดๆก็ตามที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ 3) ระยะเวลาของการพำนักต้องพำนักในสถานที่ที่เดินทางไปไม่เกิดระยะเวลา 60 วัน “

วินิจ วีรยางกูร (2532, หน้า 6) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง “การเดินทางออกจากที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่น ๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติและการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น”

ผู้วิจัยขอสรุปว่าการท่องเที่ยวคือ กิจกรรมการเดินทางจากถิ่นที่อยู่ไปยังอีกที่ที่เกิดจากความสมัครใจ โดยไม่ใช่เป็นการไปทำงานประจำ การศึกษา ไม่ได้แสวงหารายได้ และเข้าร่วมกิจกรรมกับสถานที่นั้น ระยะเวลาที่อาศัยในสถานที่นั้นต้องไม่เกิน 60 วันด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

วินัย ไชยทอง (2547, หน้า 112-116) ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว มีดังนี้

1.2.1 การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน (Recreation) เป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการพักผ่อนอย่างแท้จริง การใช้เวลาหยุดงานไปท่องเที่ยวในลักษณะสบายๆ

1.2.2 การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา (Sport) การท่องเที่ยวชนิดนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) การไปชมการแข่งขันกีฬาที่ตนสนใจ เช่น ฟุตบอล มวย เทนนิส และกอล์ฟ ฯลฯ 2) การไปแข่งขันกีฬา เล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย

1.2.3 การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ (Health) ปัจจุบันการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพกำลังเป็นที่นิยมมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพอย่างมีระบบ

1.2.4 การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Study) การเดินทางเพื่อไปศึกษาในต่างถิ่น ต่างประเทศ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ภูมิ และประสบการณ์

1.2.5 การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในวันหยุด (Holiday) เป็นการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานเพื่อการดำรงชีพ

1.2.6 การท่องเที่ยวทางศาสนา (Religion) การท่องเที่ยววัตถุประสงค์นี้มาจากที่ประชาชนนิยมเดินทางเพื่อการแสวงบุญ (Pilgrim) ไปยังสถานที่ที่เป็นความเชื่อในศาสนาของตน เช่น การเดินทางไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ถวายพระพุทธรูป

1.2.7 การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business) เมื่อมนุษย์ได้ตั้งถิ่นฐานถาวรแล้ว มีสิ่งของที่ผลิตเหลือบริโภคอุปโภค จะเดินทางเพื่อนำสินค้านั้นไปขายในชุมชนอื่น และพัฒนาเป็นธุรกิจอย่างมีระบบในทุกวันนี้

1.2.8 การท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมมิตรและญาติ (Visiting friends and relatives) เป็นการเดินทางเพื่อไปเยี่ยมบิดา มารดา ญาติ หรือที่อยู่อาศัยของครอบครัว หรือเป็นการเดินทางเพื่อไปเยี่ยมมิตรสหายที่รู้จักคุ้นเคยถูกอภัยอาศัย หรือเพื่อนร่วมรุ่นที่เคยศึกษา

1.2.9 การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร (Mission) เป็นการเดินทางของบุคคลหรือคณะบุคคล เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

ผู้วิจัยขอสรุปว่าการท่องเที่ยวคือ การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่น เป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางที่แตกต่างกันไป เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา เพื่อติดต่อธุรกิจ เพื่อเยี่ยมญาติมิตร เพื่อวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

1.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศในด้านต่างๆ มากมาย ซึ่ง วินัย ไชยทอง (2547, หน้า 51-54) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1.3.1 ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่โดยอ้อมสนับสนุนให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการ ก่อให้เกิดรายได้จากการซื้อขายบริการและสินค้า

1.3.2 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดึงดูดการลงทุนจากทำให้เกิดการเพิ่มปริมาณของกระแสการเงินเข้ามาหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจ เกิดการกระจายรายได้เพิ่มขึ้น

1.3.3 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐาน ภูมิภาคหรือท้องถิ่นใดที่มีแหล่งท่องเที่ยวทำให้มีการสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่จำเป็นในการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และโทรศัพท์

1.3.4 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสร้างความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมภายในประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

1.3.5 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากรให้สูงขึ้น เนื่องจากเกิดการสร้างงานสร้างอาชีพที่หลากหลาย มีการจ้างงานในสถานประกอบการต่างๆ ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น

1.3.6 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างสันติภาพสัมพันธไมตรี เนื่องจากผู้คนที่แตกต่างกันในถิ่นที่อยู่อาศัยภาษาและวัฒนธรรม ได้พบปะสร้างสัมพันธภาพมีไมตรีต่อกัน ทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน

1.3.7 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทในการสนับสนุนฟื้นฟู อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม วิถี ชีวิตของคนในชุมชนนับร้อยปี

1.3.8 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวกระตุ้นให้คิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินมาผลิตเป็นตัวสินค้าที่ระลึก จำหน่ายให้นักท่องเที่ยวโดยใช้เวลารว่างทำเป็นอาชีพเสริม

1.3.9 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้มีการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

1.3.10 ความสำคัญของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงการพัฒนาระบบเทคโนโลยี การสื่อสารด้วยระบบเทคโนโลยีในปัจจุบันทำให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการจองที่พักในโรงแรม จองที่นั่งบนเครื่องบิน หาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อประเทศในหลายๆด้าน อาทิ ด้านการส่งเสริมความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาทั้งระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมของถิ่น จึงไม่แปลกเลยที่ประเทศไทยพยายามส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2. การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ศรัณย์ เลิศรักษมมงคล (2540, หน้า 12) ได้อธิบายถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่เน้นความรู้ความเข้าใจ หรือเรียกได้ว่าเป็นการเน้นที่การพัฒนาตัวความรู้หรือปัญญา เมื่อเกิดปัญญาอย่างแท้จริงแล้วก็เรียกว่าเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนก็สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้เช่นกัน โดยอาจจะต้องเริ่มต้นทำความเข้าใจกันก่อนว่า การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างไร ที่มาของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีลักษณะการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วัฒนธรรมที่ดีได้เข้าใจคุณค่าอันสูงส่งของวัฒนธรรมนั้นจะเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายทำให้คนไทยมีความรู้มากขึ้น ได้รับความรู้และนำการท่องเที่ยวได้ประโยชน์จากพุทธศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้มีคุณภาพของการพัฒนาเกิดขึ้น ซึ่งใจความสำคัญดังกล่าวนี้ถือเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้ดียิ่งขึ้นและอีกประการหนึ่งการท่องเที่ยวนี้เองก็สามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนจนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ เริ่มตั้งแต่การสร้างให้ประชาชนในท้องถิ่นได้รู้ถึงภูมิหลังของท้องถิ่นได้รู้จักวัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน แล้วปฏิบัติการรักษาวัฒนธรรมประเพณีนั้น ๆ ให้ต่อเนื่องไม่ขาดสายตลอดจนถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านั้นให้บุคคลรุ่นต่อ ๆ ไป

เมื่อคนในท้องถิ่นเกิดความรู้ความเข้าใจซาบซึ้งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น และปฏิบัติสืบต่อประเพณีวัฒนธรรมทั้งหลายนั้นจนเป็น วิถีชีวิต ของผู้คนแล้วจะสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเกิดความสนใจที่จะเข้าไปเก็บเกี่ยวความรู้ประสบการณ์จากประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนถึงศิลปะสถาน อันเป็นสมบัติล้ำค่าประจำท้องถิ่น ทำรายได้ให้แก่ประชาชนของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้มากเพียงพอที่จะช่วยให้ความเป็นอยู่ของผู้คนดีขึ้น และไม่ต้องดิ้นรนย้ายถิ่น อพยพเข้าสู่เมืองใหญ่เพื่อหลีกเลี่ยงหนีความยากจน ปัญหาในความแออัดเมืองใหญ่ก็จะคลี่คลายได้ง่ายขึ้นด้วย”

2.2 ความหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2516, หน้า 36 – 42) ได้กล่าวถึงทฤษฎีและแนวทางการพัฒนาไว้ดังนี้

ทฤษฎีภาวะทันสมัย เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมและการสร้างสังคม ประชาธิปไตยแบบตะวันตก เน้นการสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ และมุ่งหวังที่จะให้ การเจริญเติบโตนั้นแพร่กระจายไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของสังคม

ทฤษฎีพึ่งพา ภาวะเศรษฐกิจของสังคมด้อยพัฒนาจะอยู่ภายใต้เงื่อนไข การพึ่งพากับประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการพัฒนาแนวนี้ คือ การปลดปล่อย พันธนาการพึ่งพา

ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน ถือว่าคนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา โดยมุ่งตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการมีคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่ดี

การพัฒนาแบบยั่งยืน มีลักษณะเป็นการพัฒนาในรูปแบบดังนี้

แบบบูรณาการ คือ การทำให้เกิดองค์รวม หมายความว่า องค์ประกอบ ทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันอย่างครบองค์อย่างมีดุลยภาพ

แบบพึ่งพาตนเอง คือ คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาต้องช่วยกลุ่มคนที่ ยากจนสุดให้พึ่งพาตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ภายใต้พื้นฐาน ความพอเพียง (Self – sufficient economy) และไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

แบบธรรมรัฐ คือ การมีรัฐที่ดี มีประสิทธิภาพโปร่งใสสามารถตรวจสอบ ได้มีประชาชนที่เข้มแข็ง รู้สำนึกในการรับผิดชอบเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และการมีส่วนร่วมของ ประชาชนโดยส่งเสริมประชาคม (Civil society)

วรรณ วทวณิช (2546, หน้า 147) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาและ การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดรอบคอบ ระมัดระวัง ให้เกิดผลดีทาง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสามารถธำรงรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้ นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้นานที่สุด โดยไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ทาง ธรรมชาติและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

โครงการส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2546, หน้า 2) ในการประชุมด้านการท่องเที่ยว Globe'90 ณ ประเทศแคนาดา ได้ให้คำจำกัด ความ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่าหมายถึง "การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของ นักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง

ผู้วิจัยขอสรุปว่าการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การจัดการทรัพยากร การท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาดรอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อจัดการทรัพยากรภายในพื้นที่ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เยาวชนรุ่นหลัง

2.3 หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Shirley Eber, 2536) มีดังนี้

2.3.1 การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญ และเป็นแนวทางการทำธุรกิจในระยะยาว

2.3.2 การลดการบริโภคที่มากเกินไป จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำงาน บำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาว และเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว

2.3.3 การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในระยะยาว และช่วยขยายฐานของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2.3.4 การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ากับกรอบแผนกลยุทธ์การพัฒนาแห่งชาติ การพัฒนาท้องถิ่น และการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม จะช่วยขยายศักยภาพการท่องเที่ยวในระยะยาว

2.3.5 การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาด้านราคา และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมไว้ ไม่เพียงแต่ทำให้เกิดการประหยัด แต่ยังป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดการทำลายอีกด้วย

2.3.6 การมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่สร้างผลตอบแทนแก่ประชากรและสิ่งแวดล้อมโดยรวม แต่ยังช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวอีกด้วย

2.3.7 การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ ระหว่างผู้ประกอบการ ประชาชนท้องถิ่น องค์กรและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีความจำเป็นในการที่จะร่วมงาน ร่วมแก้ปัญหา และลดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน

2.3.8 การฝึกอบรมบุคลากร โดยสอดคล้องแนวคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาแบบยั่งยืนต่อบุคลากรท้องถิ่นทุกระดับ จะช่วยยกระดับการบริการการท่องเที่ยว

2.3.9 การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลอย่างพร้อมมูล จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว และจะช่วยยกระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

2.3.10 การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต่อการช่วยแก้ปัญหา และเพิ่มผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และนักลงทุน

แนวความคิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน มุ่งเน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยรวม ปรับสภาพการจัดการเพื่อเข้าสู่ยุคใหม่ของกระแสโลกที่เปลี่ยนไป (Paradigm shift) ที่เปลี่ยนจากสังคมบริโภคนิยมสู่ยุคสมัยสังคมเป็นใหญ่

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องสามารถดำรงอยู่ได้ มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเยือนอย่างสม่ำเสมอ ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ได้ ไม่เสื่อมคลาย กิจกรรมการบริการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม จะต้องไม่มี หรือมีน้อยที่สุด มีแต่การจัดการอย่างยั่งยืนเท่านั้น จึงจะสามารถคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้

วรรณา วงษ์วานิช (2546, หน้า147 -148) หลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะมีผลดีต่อท้องถิ่นในด้านการสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีการวางแผนด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการวางแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์อันยาวนานที่สุดโดยมีหลักการ ดังนี้

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี (Using resource sustainable) คือการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างฉลาด ประหยัด โดยคำนึงถึงคุณค่าทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. ลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรโดยไม่จำเป็นและลดอัตราของเสีย (Reducing over-consumption and waste) มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่หายาก การใช้สิ่งทดแทนรวมทั้งการวางแผนการจัดการเกี่ยวกับของเสียและสิ่งปฏิกูล เช่น ขยะ เป็นต้น
3. ส่งเสริมคุณค่าของทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรม (Maintaining diversity) ให้เป็นที่ชื่นชมและแพร่หลายมากยิ่งขึ้น เช่น ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ในแต่ละท้องถิ่น จัดรูปแบบหรือเส้นทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
4. ร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating tourism into planning) เป็นการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยววันั้น เพื่อเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว

5. ส่งเสริมกิจกรรมและพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวในท้องถิ่น (Supporting local economy) โดยการส่งเสริมทั้งด้านการประชาสัมพันธ์ นโยบาย เงินทุน กิจกรรม การฝึกอบรม การตลาด ฯลฯ

6. การพัฒนาบุคลากร (Training staff) การฝึกอบรม วิธีปฏิบัติในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การฝึกอบรมเฉพาะด้าน อบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อบรมมัคคุเทศก์ อบรมด้านวัฒนธรรม ด้านศิลปะพื้นเมือง ฯลฯ

7. จัดเตรียมข้อมูลหรือคู่มือด้านการท่องเที่ยว (Marketing tourism responsibility) เป็นการบริการด้านการขายอย่างหนึ่งแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายยิ่งขึ้น เช่น หนังสือคู่มือต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และนำผลมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งเป็นที่รู้แพร่หลายยิ่งขึ้น เช่น หนังสือคู่มือต่าง ๆ แผนที่ รูปภาพ หรือแผ่นพับแนะนำสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น

8. การประเมินผลหรือการวิจัย (Research) มีการประเมินผล ตรวจสอบผลดี ผลเสีย ผลกระทบหรือมีการวิจัยด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และนำผลมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยขอสรุปหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ ความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ประชาชนร่วมจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว ตลอดจนการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและวางมาตรฐานการบริการในด้านต่าง ๆ ด้วยและร่วมกันทำงานตามแผนที่วางไว้ให้ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ โดยคำนึงการใช้ทรัพยากรอย่างฉลาดให้เกิดประโยชน์สูงสุด นานที่สุด และมีปัญหาน้อยที่สุด

3. แนวทางอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว

วิมล จิโรจน์พันธ์, ประชิต สกุนพัฒน์ และ อุดม เขยกีวงศ์ (2548, หน้า 33 - 46) กล่าวว่า การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว มีความหมายว่า การป้องกัน การปรับปรุงแก้ไข การบำรุงรักษาและพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยว อันเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวอันมีค่าและน่าหวงแหนให้อยู่ในสภาพดี มีคุณค่าต่อท้องถิ่นและประเทศชาติตลอดไป โดยมีแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนี้

3.1 สิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีลักษณะที่เด่น สวยงาม แปลกตา และมีคุณค่าในการที่จะเข้าไปท่องเที่ยว เพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือศึกษาหาความรู้ แนวทางในการอนุรักษ์ ได้แก่ การดูแลรักษาความสะอาด การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การจัดทำคู่มือเกี่ยวกับ

สถานที่ท่องเที่ยว การป้องกันความเสียหายหรือการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว การสร้างความรู้สึกระหนักถึงคุณค่าและหวงแหนสถานที่ท่องเที่ยว การจัดเจ้าหน้าที่ให้เป็นมัคคุเทศก์นำเที่ยวและควบคุมดูแลให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของสถานที่ท่องเที่ยว

3.2 สิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สิ่งก่อสร้างทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ โบราณสถาน ปราสาทราชวัง วัด เป็นต้น แนวทางในการอนุรักษ์ ได้แก่ การให้การศึกษาและความรู้ที่ถูกต้องกับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจทั่วไป การจัดหาเงินทุนหรืองบประมาณเพื่อการดูแลรักษาและบูรณะซ่อมแซม การจัดเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาประจำสถานที่ การออกกฎหมายควบคุม

ผู้วิจัยขอสรุป แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากร คือ การร่วมมือกันปกป้อง ดูแล รักษา ทรัพยากรทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติให้มีสภาพคงเดิมมากที่สุดและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวได้ โดยนักท่องเที่ยวก็ให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรด้วยเช่นกัน

4. แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพทางการท่องเที่ยว

4.1 ความหมายของศักยภาพ

ราชบัณฑิตยสถาน (2525, หน้า 756) (อ้างอิงใน สุภาภรณ์ หาญทอง, 2543 หน้า 40) ได้จัดทำพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและให้ความหมายว่า ศักยภาพ หมายถึง "ภาวะแฝง อำนาจหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ ซึ่งอาจทำให้พัฒนาหรือปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้"

ปกรณีย์ ปรียากร (2531, หน้า 29) (อ้างอิงใน สุภาภรณ์ หาญทอง, 2543 หน้า 40) กล่าวว่า ศักยภาพเป็นพลังความสามารถทั้งที่มองเห็นได้และซ่อนเร้นอยู่ในและยังจำเป็นต่อความเจริญก้าวหน้า และการพัฒนาในอนาคตอีกด้วย

บาร์โทและมาร์ติน (Bartol and Martin, 1973, PP 121-123) (อ้างอิงใน สุภาภรณ์ หาญทอง, 2543 หน้า 40) อธิบายว่า ศักยภาพหรือขีดความสามารถ หมายถึง อัตราความสามารถในการผลิตที่มากที่สุดจากการทำงาน ตัวอย่างเช่น ศักยภาพของโรงภาพยนตร์สามารถวัดได้จากปริมาณผู้ชม ที่สามารถเข้าชมภาพยนตร์ได้มากที่สุดในรอบหนึ่งๆ ถ้าเป็นเครื่องบินก็จะดูจากปริมาณผู้โดยสาร/และหรือสินค้าที่สามารถขนส่งได้มากที่สุดในเที่ยวๆหนึ่ง ส่วนในกรณีโรงงานผลิตรถยนต์อาจวัดได้จากปริมาณรถยนต์สูงสุดที่สามารถผลิตได้ในปีหนึ่งๆ

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2529, หน้า 42) ได้ให้จำกัดความคำว่า ศักยภาพ หมายถึง "ความสามารถหรือความพร้อมในตัวเองของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุงการจัดการหรือการเข้าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น ฉะนั้นแหล่งท่องเที่ยวแต่

ละแห่งจึงมีศักยภาพหรือความสำคัญของตัวเองแตกต่างกันออกไป การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มพื้นที่ต่างๆ จำเป็นต้องพิจารณาถึงความพร้อมหรือความสามารถของสถานที่ว่ามีมากน้อยเพียงใด สมควรต่อการพัฒนาปรับปรุงอย่างไร ซึ่งหากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ หรือความสามารถในการรองรับการพัฒนาได้สูงมาดำเนินการพัฒนาก่อนในลำดับแรก หรือความสามารถในการรองรับการพัฒนาได้สูงมาดำเนินการพัฒนาก่อนในลำดับแรก ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมในข้อจำกัดทางด้านเครื่องมือ บุคลากรและงบประมาณเป็นสำคัญ”

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึงพลังความสามารถของบุคคลหรือหน่วยงานที่มีอยู่ในตัว ซึ่งสามารถนำออกมาใช้เพื่อดำเนินการหรือประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งภายในขอบเขตได้เป็นผลสำเร็จ จะมีลักษณะที่ไม่ตายตัว แต่อาจจะทำให้มีมากขึ้นหรือแข็งแรงขึ้นจากการพัฒนา

4.2 ศักยภาพในการรองรับ

ศักยภาพในการรองรับ หมายถึง จำนวนของกิจกรรมทางด้านการท่องเที่ยว เช่น ปริมาณนักท่องเที่ยว ปริมาณของการพัฒนาอำนวยความสะดวกต่างๆ สิ่งต่างๆเหล่านี้พอเหมาะและสมดุลไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว (Weaver and Opperman, 2000, หน้า 48) หรือศักยภาพในการรองรับ หมายถึง จำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับได้ (Goeldner, Ritchie and McIntosh, 2000, หน้า 722) จำนวนหรือปริมาณการท่องเที่ยว หมายถึง ปริมาณนักท่องเที่ยว อาคารสิ่งก่อสร้าง ปัจจัยพื้นฐานการผลิตบริการต่างๆ ฯลฯ ซึ่งมีจำนวนเหมาะสม สอดคล้อง กลมกลืน กับสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวไม่ถูกทำลาย จึงต้องจำกัดปริมาณนักท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวและสิ่งก่อสร้างซึ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับทางเศรษฐกิจ (Economic carrying capacity) หมายความว่าผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและไม่ก่อให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

ศักยภาพในการรองรับทางจิตวิทยา (Psychological carrying capacity) หมายถึงภาพสะท้อนของระดับความพึงพอใจของผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวที่ได้รับในแหล่งท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับทางสิ่งแวดล้อม (Environmental carrying capacity) หมายความว่า สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถานหรือสิ่งแวดล้อมทาง

ธรรมชาติ รวมทั้ง อากาศ เสียง น้ำ และภาพลักษณ์ทางสายตา ต้องไม่ถูกทำลายหรือสูญเสียจากการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับทางสังคม (Social carrying capacity) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวต้องไม่ทำลายสังคมและวัฒนธรรมเดิมให้เปลี่ยนแปลงชุมชนท้องถิ่นสามารถรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ได้ หรือผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน

ศักยภาพด้านการจัดการของภาครัฐ (Government carrying capacity) หมายถึง ความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐ ในการสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งทางตรง และทางอ้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยว การโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

ในการจัดกิจกรรมหรือกำหนดรูปแบบด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องตระหนักถึงศักยภาพในการรองรับทรัพยากรท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้ผลผลิตและบริการดังกล่าวใช้การให้เกิดประโยชน์สูงสุด นานที่สุด และส่งผลกระทบต่อพื้นที่น้อยที่สุด

ขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 60)

1. ขีดความสามารถรองรับด้านเศรษฐกิจ (Economic carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจได้รับผลตอบแทนสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดโดยไม่กระทบต่อการลงทุนและการดำรงชีพของประชากร
2. ขีดความสามารถรองรับด้านกายภาพ (Physical carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำลายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวรวมถึงระดับความอึดตัวของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นด้วย
3. ขีดความสามารถรองรับด้านสังคม (Social carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่ไม่ทำให้ความสนุกสนานและความประทับใจของนักท่องเที่ยวจากหายไปขณะเดียวกัน ก็ไม่ทำให้เกิดผลกระทบทางลบต่อประชาชนในท้องถิ่นด้วย
4. ขีดความสามารถรองรับด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental carrying capacity) เป็นระดับปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของพื้นที่ในทรัพยากรท่องเที่ยวนั้นด้วย

5. ชีตความสามารถรองรับด้านความรู้สึก (Perceptual carrying capacity) เป็นระดับ ปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่จะไม่ทำให้ความเป็นส่วนตัวและความน่าเที่ยวของนักท่องเที่ยวขาดหายไปหรือลดน้อยลง

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปว่า ศักยภาพทางการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการรองรับ จำนวนปริมาณของนักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกลมกลืน กับสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว และวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยคำนึงถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านจัดการภาครัฐ และด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

5. การตลาดการท่องเที่ยว

5.1 ความหมายของการตลาดการท่องเที่ยว

Morrison (1988) กล่าวว่า "การตลาดการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการจัดการแผนงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริหารการโรงแรมที่ดำเนินการอย่างเป็นลำดับสำคัญและต่อเนื่อง โดยมีภารกิจ การปฏิบัติการ การควบคุมและประเมินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความจำเป็น ความต้องการ และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งแผนงานตลาดจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความพยายามของบุคลากรในองค์กรทุกคน"

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 40 - 42) ให้ความหมาย "การตลาดท่องเที่ยวว่า เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อวิเคราะห์ให้ทราบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายต้องการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวอะไรและเมื่อไหร่ แล้วจะใช้ส่วนผสมทางการตลาดการท่องเที่ยวในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนั้นให้ได้รับความพอใจและบรรลุวัตถุประสงค์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวตามที่กำหนด นักการตลาดจึงต้องใช้หลักการทางจิตวิทยาในการศึกษาและทำความเข้าใจนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายของตน และใช้วิเคราะห์ถึงแนวโน้มในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลลัพธ์ทางการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ การที่นักท่องเที่ยวจะตระหนัก และเกิดความไว้วางใจในผลลัพธ์จนสามารถตัดสินใจซื้อได้ การสร้างความประทับใจในครั้งแรกสำหรับนักท่องเที่ยวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ผู้ที่ให้บริการการท่องเที่ยวต้องรู้จักศักยภาพของตนเองและต้องรู้ใจนักท่องเที่ยวจึงสามารถครองส่วนแบ่งทางการตลาดได้"

วิมล จิโรจพันธ์ , ประชิต สกุนพัฒนา และ อุดม เขยกีวงศ์ (2548, หน้า 190 - 192) ได้ให้ความหมายการตลาด หมายถึง "ระบบที่ประกอบด้วยเทคนิคต่าง ๆ ที่จะนำไปในการสำรวจตลาด เพื่อให้ทราบความต้องการของนักท่องเที่ยว การสำรวจตลาดในเรื่องของ

การท่องเที่ยวมิใช่เพียงเพื่อให้ทราบจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างเดียวแต่เพื่อให้ทราบประเภทของนักท่องเที่ยวด้วย”

5.2 ส่วนประกอบของการตลาดท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ผู้ซื้อ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าท่องเที่ยวและเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ผู้ซื้อสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริโภคส่วนบุคคล ได้แก่ บุคคลที่ต้องการเดินทางท่องเที่ยว อาจติดต่อผ่านบริษัทนำเที่ยวหรือติดต่อโดยตรงกับผู้ผลิต และกลุ่มผู้บริโภคองค์กร ได้แก่ กลุ่มบุคคลเป็นกลุ่มผู้ซื้อซึ่งอาจจะเป็นองค์กร ที่ติดต่อให้บริษัทจัดการนำเที่ยว หรือจัดการซื้อบริการท่องเที่ยวให้แก่ผู้บริโภคคนอื่นก็ได้

สินค้า หมายถึง โปรแกรมนำเที่ยวต่างๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อขายให้นักท่องเที่ยว สนองตอบความต้องการของนักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการจัดนำเที่ยวเพื่อสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แม้กระทั่งการจัดรายการท่องเที่ยวตามนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสามารถนำเอาผลผลิตของผู้ประกอบการธุรกิจผลิตสินค้าบริการท่องเที่ยวอื่นๆ มารวมกันเป็นแพ็คเกจ โดยมีบริษัทนำเที่ยวเป็นผู้ดำเนินการประสานงานก่อนและระหว่างการจัดนำเที่ยวให้เป็นไปตามที่โปรแกรมระบุโดยสินค้าบริการทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว การขนส่ง การบริการเกี่ยวกับที่พัก การบริการอาหารและของที่ระลึก

ผู้ผลิต ในที่นี้หมายถึง ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว หรือผู้จัดรายการนำเที่ยวนั้นเอง โดยบริษัทนำเที่ยวจะเป็นผู้รวบรวมส่วนประกอบของสินค้าที่เป็นบริการต่างๆ จากผู้ประกอบการธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ที่พัก ร้านอาหาร การขนส่ง แหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการเกี่ยวกับธุรกิจล่องแพ ฯลฯ ละนำมารวบรวมทำเป็นรายการท่องเที่ยว เพื่อเสนอขายแก่ผู้ซื้อ โดยผู้จัดรายการจะต้องพิจารณาถึงคุณภาพของการบริการ

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุป การตลาดทางการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการแผนงานอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายต้องการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวอะไรและเมื่อไหร่ แล้วจะใช้ส่วนผสมทางการตลาดการท่องเที่ยวในการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มนั้นได้อย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ โดยส่วนผสมทางการตลาดประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ผู้ซื้อ สินค้า และผู้ผลิต

6. การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว

หลักการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว (สถาบันการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, หน้า 68-72) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ทำความเข้าใจทรัพยากรท่องเที่ยว

ประเภทของทรัพยากร

1. ทรัพยากรธรรมชาติ: พืช สัตว์ ภูมิทัศน์ น้ำ โดยทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอพะโต๊ะ ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติป่าพะโต๊ะ, อุทยานแห่งชาติป่าพะโต๊ะ, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าควนแม่ยายหม่อน, อุทยานแห่งชาติน้ำตกหงาว น้ำตกเหวไหลม, น้ำตกเหวตาจันทร์, น้ำตกจำปุย, น้ำตกห้วยพลูหนึ่ง สวนผลไม้นานาชาติ ได้แก่ สวนเงาะ สวนมังคุด สวนทุเรียน สวนลองกองสวนพืชทางการเกษตร ได้แก่ สวนกาแฟ สวนปาล์มน้ำมัน สวนยางพารา

2. ทรัพยากรวัฒนธรรม: ศาสนา มรดกทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ โดยทรัพยากรวัฒนธรรมของอำเภอพะโต๊ะ ได้แก่ วัดควนดอกไม้, วัดบ้านโหมง, วัดปังหวาน, วัดพระรักษ์, วัดแหลมทราย, สำนักสงฆ์ปะติมะ รอยพระพุทธรูปจำลอง กว่า 300 ปี, โบสถ์ไม้ที่สำนักสงฆ์ปะติมะและศาลเจ้าเทียนหงวนแก่ง

3. ทรัพยากรด้านกิจกรรมและเหตุการณ์สำคัญ: งานมหกรรม การแข่งขัน ธุรกิจโชว์ต่าง ๆ นันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวก โดยทรัพยากรด้านกิจกรรมและเหตุการณ์สำคัญของอำเภอพะโต๊ะ ได้แก่ เทศกาลล่องแพพะโต๊ะ เทศกาลงานเปิดเมืองกินฟรี กิจกรรมเดินป่าชมธรรมชาติ ทะเลหมอก ดอกบัวผุด กิจกรรมนั่งเรือไม้หรือล่องแพไม้ไผ่ทวนสายน้ำ กิจกรรมพักผ่อนตั้งแคมป์นอนกลางป่า กิจกรรมพักผ่อนโฮมสเตย์ และประเพณีแห่พระแข่งเรือขึ้นโขนชิงธง

4. ทรัพยากรบริการ: ที่พัก อาหาร บริการ การต้อนรับ การขนส่ง การรักษาพยาบาล โดยทรัพยากรด้านการบริการของอำเภอพะโต๊ะ ได้แก่ ที่พัก, รีสอร์ท, แคมป์, ที่พักหน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะ ร้านอาหารท้องถิ่น/ร้านค้า ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว, เว็บไซต์, โบรชัวร์ ร้านขายของที่ระลึก (OTOP ชุมชน), ร้านค้าทั่วไป ป้ายบอกทาง, ป้ายบอกทางแหล่งท่องเที่ยว บิมน้ำมัน, โรงพยาบาลและห้องสุชา

ขั้นที่ 2 การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

การเขียนรายงานทรัพยากรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว

รายงานทรัพยากรที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้แก่ มีอะไรน่าสนใจที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปชมพื้นที่ อะไรบ้างที่นักท่องเที่ยวจะเข้าไปชม นักท่องเที่ยวจะต้องการบริการใดบ้าง มีกิจกรรมอะไรให้นักท่องเที่ยวทำบ้างระหว่างพักอยู่ในพื้นที่ ถ้าต้องการค้างคืน มีที่พักแรมที่ไหนให้นักท่องเที่ยวพักได้บ้าง รายการทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ อะไรในพื้นที่นั้น ๆ ที่ทำให้ทรัพยากรโดดเด่น สิ่งนั้นเป็นของที่มีทั่วไปในแหล่งท่องเที่ยวอื่นหรือไม่ สิ่งนั้นมีความสำคัญเพียงพอเพื่อดึงดูดในปัจจุบันหรือในอนาคตหรือไม่ การเก็บข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ชื่อที่ตั้ง ห่างจากศูนย์กลางหรือศูนย์ข้อมูลเท่าไร ฤดูกาลและเวลาที่ใช้ การเข้าถึง ใครเป็นเจ้าของ/ใครจัดการ/ติดต่อใคร มีระดับการใช้มากน้อยในปัจจุบัน ใครมาเที่ยว มาจากไหน มาทำอะไร

มีลักษณะประชากรอย่างไร มีค่าผ่านประตูหรือไม่ เท่าไหร่ ต้องเป็นสมาชิกหรือไม่ รายการทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ มีอะไรทำให้สิ่งนั้นโดดเด่น มีความรู้สึกดึงดูดกับวัฒนธรรมสังคมหรือไม่ มีน้ำหนักมากพอที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด การเก็บข้อมูลทรัพยากรวัฒนธรรม ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งจากศูนย์ ศูนย์ข้อมูล การเข้าถึง ทางเข้า ทางคนพิการ เจ้าของเป็นใคร ใครจัดการ ติดต่อใคร ระดับการใช้มาก น้อยเพียงใด ช่วงเวลาที่ใช้ ค่าผ่านประตู ใครมาเที่ยว มาจากไหน มาทำอะไร มีกิจกรรมและลักษณะประชากรอย่างไร รายการทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ อะไรทำให้เหตุการณ์นั้นโดดเด่น สามารถดึงดูดผู้ที่มาใช้คนท้องถิ่นมาร่วมได้หรือไม่ เหตุการณ์นั้นเสริมหรือเป็นคู่แข่งกับเหตุการณ์คล้าย ๆ กันในท้องถิ่นอื่น ๆ หรือไม่ ความถี่ของการเกิดเป็นอย่างไร รายการทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมนั้นโดดเด่นอย่างไร ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น สามารถดึงดูดผู้ใช้ซึ่งไม่ใช่คนท้องถิ่นได้หรือไม่ การเก็บข้อมูลทรัพยากรกิจกรรม ได้แก่ ชื่อ ที่ตั้งจากศูนย์หรือศูนย์ข้อมูล เวลาหรือฤดูกาลที่ใช้ การเข้าถึง เจ้าของหรือผู้จัดการ ติดต่อใคร ระดับกิจกรรม ควรมีมากน้อยเพียงใด นักท่องเที่ยวเป็นใคร มาจากไหน ค่าผ่านประตู ค่าสมาชิก ประโยชน์ของการเก็บข้อมูล เพื่อทำแผนที่ทรัพยากรท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อแสดงที่ตั้งทางกายภาพของทรัพยากร ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม เพื่อชี้จุดที่พบทรัพยากรกิจกรรม เมื่อกิจกรรมนั้นต้องให้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อชี้จุดที่ตั้งทางกายภาพของบริการต่าง ๆ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร และบริการที่สำคัญ ตลอดจนบริการแก่นักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 3 การประเมินทรัพยากร

1. คุณภาพทรัพยากร คือ อะไรทำให้ทรัพยากรนั้นดีกว่า/เลวกว่าทรัพยากรอื่นในท้องถิ่น ๆ อะไรเป็นจุดอ่อน ตรงไหนเสียหาย ได้รับการดูแลรักษาดีหรือไม่ บริการมีคุณภาพสม่ำเสมอหรือไม่ จะปรับปรุงทรัพยากรนี้ได้อย่างไร อะไรเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา
2. ความโดดเด่นของทรัพยากร ได้แก่ ในพื้นที่นั้น ๆ อะไรทำให้ทรัพยากรมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ อะไรทำให้แตกต่างจากที่อื่น ทรัพยากรดังกล่าวสะท้อนให้คิดถึง ความภาคภูมิใจในสถานานั้น ๆ อย่างไร
3. อำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งนี้มีบทบาทอะไรในกิจกรรม มีการวัดระดับการใช้หรือไม่ ประเมินการใช้อย่างไร จะทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีเสน่ห์ดึงดูดมากขึ้นอย่างไร
4. ฐานข้อมูลของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้แก่ อะไรทำให้ทรัพยากรนั้นเป็นคุณค่าต่อแหล่งท่องเที่ยว ในปัจจุบันการท่องเที่ยวประเภทใดเหมาะสมและน่าพึงพอใจ และถ้าจะให้มีความสำคัญในอนาคตจะต้องเพิ่มความดึงดูดอย่างไร ทรัพยากรนี้มีลักษณะอะไรซึ่งเป็นปัญหา

อุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต เช่น มีการตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มขึ้นและอาจมีน้ำท่วมหรือแผ่นดินเคลื่อนบนพื้นที่ท่องเที่ยว

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปว่า การตรวจสอบทรัพยากร คือ สิ่งแรกที่ต้องมีการสำรวจในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรด้านต่างๆ เช่น ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านกิจกรรมและงานประเพณี และทรัพยากรด้านการบริการทางการท่องเที่ยว

แนวความคิดทฤษฎีด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนและการบูรณาการ

1. ความหมายของการพัฒนายั่งยืน

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช (2541, หน้า 57-63) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “การตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่มีผลกระทบในทางลบต่อความต้องการของคนรุ่นต่อไปในอนาคต นอกจากนี้มนุษย์จะต้องปรับเปลี่ยนมุมมองยอมรับผลกระทบจากการกระทำของตน ดังนั้นจึงต้องประสานแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และจิตวิทยาเข้าด้วยกัน โดยเริ่มต้นจากการปูพื้นฐานความรู้ทางด้านนิเวศวิทยา และระบบนิเวศสร้างความเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ในระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกันเอง และปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อให้การดำเนินการพัฒนาที่ยั่งยืน”

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 23) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง “การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนมีส่วนร่วมและรับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน”

ชาญชัย อินทรประวัตติ (2548) ได้อธิบายว่า คือ “การพัฒนาที่ก่อให้เกิดความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ โดยไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต วิถีชีวิต และคุณธรรม จริยธรรมของมนุษย์เสื่อมทรามลง ทั้งในขณะปัจจุบันและในอนาคต”

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุป การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันโดยไม่ทำให้ผู้คนในอนาคตเกิดปัญหา การพัฒนาที่ยั่งยืนรวมความถึง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงและสัมพันธ์กัน โดยไม่ทำให้สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต วิถีชีวิต และคุณธรรม จริยธรรมของมนุษย์เสื่อมลง ทั้งในขณะปัจจุบันและในอนาคต

๓
๕
๑๕๕
๑๕
๒๒๒๔๐

๒๕๕๒

๑. ๑๕๖๖๑๕๕ ๐.๒

สำนักหอสมุด

1.1 องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 20-22) ได้นำเสนอองค์ประกอบของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งสามารถแบ่งได้ 6 ด้าน ดังนี้

๑๗ ก.ค. ๒๕๕๒

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาสถานที่อันเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการทางการท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมชม โดยการประเมินศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวด้วย
2. องค์ประกอบด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในสภาพเดิมหรือดีกว่าเดิม และป้องกันผลกระทบด้านลบจากการท่องเที่ยว โดยต้องมีการติดตามประเมินผลกระทบจากการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง
3. องค์ประกอบด้านการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว เป็นการพัฒนารูปร่างด้านบริการ อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ได้รับความพึงพอใจ โดยมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
4. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเพื่อแสวงหานักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะเป็นคุณประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยวตามที่เขาพึงพอใจ
5. องค์ประกอบด้านการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น เป็นการพัฒนาในการสร้างโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเกิดความหวงแหนและรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป
6. องค์ประกอบด้านการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมแก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทุกฝ่าย โดยการให้ความรู้และสื่อความหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้ทุกฝ่ายเกิดความรักความหวงแหนทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ประกอบของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาด้านสถานที่โดยให้คงสภาพเดิมไว้ให้มากที่สุด พัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาดให้เพียงพอและเหมาะสมกับสถานที่และจำนวนนักท่องเที่ยว ที่สำคัญคือพัฒนาจิตสำนึกของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่และนักท่องเที่ยวให้เป็นผู้ต้อนรับที่ดีและเป็นผู้เยี่ยมเยือนที่เหมาะสม ช่วยกันอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยว

1.2 หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2537, หน้า 97) สรุปหลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ดังนี้

1. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีจะต้องดำเนินต่อไป แต่จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและรอบคอบอย่างยิ่งต่อการสร้างผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม
2. คุณภาพชีวิตที่ดีเกิดจากคุณภาพของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ดีและใช้ชีวิตอยู่อย่างประหยัดและรู้จักคำว่าพอเพียง
3. มนุษย์จะต้องดำรงชีวิตอยู่อย่างอาทรต่อมนุษย์ด้วยกันและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ
4. ประชาชนในทุกประเทศต้องมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของตนเอง และช่วยกันดูแลปกป้อง ฟื้นฟู สิ่งแวดล้อมของโลกร่วมกัน
5. ทุกประเทศต้องถือเป็นหน้าที่ในการแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับความหายนะของสิ่งแวดล้อมให้ประเทศอื่นๆ ทราบ

องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization:WTO, 1997, หน้า 253-255) ได้กล่าวถึงหลักการที่สำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ไว้ดังนี้

1. มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติ (Carrying capacity) ในการทดแทนฟื้นฟู ให้สามารถผลิตและให้บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ตลอดไป โดยไม่ลดถอยหรือเสื่อมโทรมลง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน (Local participation) และความต้องการของชุมชน (Local needs)
2. มีการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมสู่ท้องถิ่น
3. ให้ประสบการณ์ันทนาการที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว
4. ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ และวิถีชีวิต
5. เน้นการออกแบบที่กลมกลืนท้องถิ่น และใช้วัสดุในท้องถิ่น

6. เน้นการผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ

7. เน้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อเป็นฐานการตัดสินใจ และการติดตาม ตรวจสอบ

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปหลักการพัฒนายั่งยืน คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนได้นั้นย่อมถือได้ว่าเป็นหน้าที่ของทุกประเทศ ทุกรัฐบาล และประชาชนทุกคนที่จะต้องยึดถือและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเพื่อให้โลกเกิดการพัฒนาไปสู่คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง

2. การบูรณาการและการมีส่วนร่วม

2.1 ความหมายการบูรณาการ

ท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2542, หน้า 35 - 37) ได้นิยามคำว่า บูรณาการ ไว้ว่า “การทำให้หน่วยงานย่อย ๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์อิงอาศัยซึ่งกันและกัน เข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ในตัว”

ประเวศ วะสี (2546) ได้ให้ความหมายว่า “บูรณาการ(Integration) หมายถึง พัฒนาทุกองค์ประกอบอย่างเชื่อมโยงกันเช่น เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัวยุทธศาสตร์ ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เมื่อทุกองค์ประกอบเชื่อมโยงกันอย่างถูกต้องพอดีก็จะเกิดดุลยภาพ ดุลยภาพคือความเป็นปกติสุข และความยั่งยืน มีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1)การมีสัมมาอาชีวะเต็มพื้นที่ ร่วมกันอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้เป็นธรรมและยั่งยืน 2) มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3) มีสังคมเข้มแข็ง 4) มีพัฒนาการทางจิตวิญญาณ หรือ ศาสนธรรม 5) มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่จะทำให้สามารถรักษาดุลยภาพท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง”

ความสำคัญของการบูรณาการ คือ ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเพื่อ ประสิทธิภาพในการบริหาร และลดการซ้ำซ้อน คน งบประมาณ กิจกรรม นำไปสู่ความยั่งยืน

แนวทางการทำงานแบบบูรณาการ

1. การยอมกับซึ่งกันและกัน มีความเสมอภาคในการทำงาน
2. การทำงานเป็นทีม มีอิสระทางความคิด
3. มีการประชุมแบบสร้างสรรค์
4. สรุปทบทเรียนร่วมกัน บรรลุเป้าหมายเดียวกัน

คณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (กนภ.)

ได้ให้ความหมายของ การบูรณาการ คือ การผสมผสานการพัฒนาในพื้นที่ โดยกระบวนการ

ประสานความร่วมมือของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในด้านแผนงาน แผนเงิน บุคลากรและการปฏิบัติตามแผนร่วมกันในพื้นที่เป้าหมาย ตามภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกภาคีการพัฒนา เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาที่วางไว้

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปว่า การบูรณาการ คือ การประสานกลมกลืนของแผนพัฒนาประเทศ ที่นำเอาการมีส่วนร่วมของทรัพยากรมนุษย์ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ การบูรณาการที่มีประสิทธิภาพจะสำเร็จก็ต่อเมื่อองค์ประกอบแต่ละส่วนของระบบการจัดการดำเนินงานมีการดำเนินงานที่เชื่อมต่อกัน

2.2 การมีส่วนร่วม

สำหรับรูปแบบ และขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ มีแนวคิดที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งแนวความคิดที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน พอสรุปได้ดังนี้

สมพร แสงชัย (2534, หน้า 73-74) ได้กล่าวเสริมไว้ว่า แนวทางใหม่ของการพัฒนาชนบทประการหนึ่ง คือ ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา ปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและประหยัด และพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของประชาชนและให้ประชาชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของคนหนึ่ง

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2542, หน้า 23-26) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจการร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน

จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร (2543, หน้า 71-77) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการพื้นฐานของการพัฒนาที่ดี เพราะประชาชนเท่านั้นที่รู้ว่าเขาต้องการอะไร มีขีดความสามารถแค่ไหน ประชาชนมีความรู้สึกว่าเขาก็เป็นเจ้าของคนหนึ่ง

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุป การมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนของตน

2.3 ลักษณะและขั้นตอนการมีส่วนร่วม สามารถแบ่งได้ดังนี้

บัณฑกร อ่อนคำ (2545, หน้า 40 อ้างอิงใน ทศพล กฤตยพิสิฐ, 2538, หน้า 13) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนในการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากร
3. การมีส่วนร่วมในขั้นการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก
4. การมีส่วนร่วมในขั้นการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
5. การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินผลว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใดซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative evaluation) เป็นการประเมินผลก้าวหน้าเป็นระยะๆ

จากแนวคิดข้างต้น ผู้วิจัยขอสรุปว่า การมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินการ การจัดการตามแผน การกำกับติดตาม การประเมินผล และการรับประโยชน์จากการพัฒนาโดยถือว่าการพัฒนานั้นเป็นของประชาชน นอกจากนี้ มุ่งส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งที่สามารถกำหนดทิศทาง วิธีการดำเนินชีวิตได้อย่างเพียงพอ และดำรงเอกลักษณ์ของตนเอง สามารถปรับตัวให้รู้เท่าทันกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

3. การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง

นักพัฒนาคือผู้ประสานงาน การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาชุมชน โดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเป็นเจ้าของกิจการการท่องเที่ยวแทนการเป็นแรงงานถูก มีการวางแผนพัฒนาท่องเที่ยวควบคู่กับการวางแผนพัฒนาชุมชน การประเมินผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

และสังคม การกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม การท่องเที่ยวจึงเป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน อันจะนำสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

วิมล จิโรจพันธ์ , ประชิต สกุนพัฒน์ และ อุดม เขยกิจวงศ์ (2548, หน้า 192 – 197)

ได้อธิบาย การท่องเที่ยวชุมชนไว้ว่า เป็นการจัดการท่องเที่ยวที่กลมกลืนกับสภาพท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากที่สุด โดยการใช้ลักษณะเด่นของชุมชนทั้งลักษณะของเกษตรกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่นและลักษณะธรรมชาติของท้องถิ่น มาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว และจัดการอย่างเหมาะสมในด้านการให้บริการทางท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น ที่พัก การนำเที่ยวอาหารและของที่ระลึก เพื่อรักษาความสมดุลของท้องถิ่นไว้

การท่องเที่ยวชุมชนอาศัยลักษณะเด่นของชุมชนเป็นจุดสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ชุมชนย่อมตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องรักษาลักษณะเด่นของชุมชนไว้เพื่อใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาสู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นและเป็นไปให้ยาวนานที่สุด การท่องเที่ยวชุมชนทำให้ชุมชนพัฒนาไปพร้อมกับการรักษาสິงดั้งเดิมที่มีอยู่และเป็นลักษณะเด่นของชุมชนไว้อย่างยั่งยืน

3.1 วัฒนธรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่น่าสนใจให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น งานประเพณีต่าง ๆ ตำนานเรื่องเล่าขานประจำท้องถิ่น สภาพการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น การละเล่นพื้นเมือง เพลงและศิลปะประจำท้องถิ่น ฯลฯ

3.2 ธรรมชาติ หมายถึง การใช้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและมีความสวยงาม มีศักยภาพในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวทางธรรมชาติมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ล่องแก่ง ดูนก ชมพันธุ์ไม้ เทียวถ้ำ ดำน้ำดูปะการัง ศึกษาประวัติศาสตร์จากโครงกระดูกโบราณ หรือบ้านพักบุคคลสำคัญ ฯลฯ

3.3 เกษตรกรรม หมายถึง การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยอาศัยลักษณะเกษตรกรรมที่น่าสนใจ เช่น สวนกล้วยไม้และผีเสื้อ วิธีการเพาะปลูกแบบดั้งเดิม การยกไร่องพื้นเพาะปลูก การทำนาขั้นบันได การทำไร่ทำสวนด้วยวิธีเกษตรสมัยใหม่ การใช้เวลาว่างของเกษตรกรในงานทอผ้า เลี้ยงไหม เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ

การจัดการท่องเที่ยวชุมชน ต้องมีการให้บริการด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจและรักษาลักษณะเด่นของชุมชนไปพร้อม ๆ กัน บริการที่ให้นักท่องเที่ยว ได้แก่

ด้านอาหาร คือ การจัดการเกี่ยวกับบริการแก่นักท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวต้องให้บริการอาหารที่สะอาด มีคุณค่าทางโภชนาการ และให้

ความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวบริการอาหารที่จัดให้สามารถจัดรวมกับที่พักโดยรับประทานอาหารร่วมกับชาวบ้าน แบบพักบ้านชาวบ้าน

ด้านสินค้าและของที่ระลึก จากสถิติรายจ่ายค่าซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวมีมูลค่าสูงถึง 30% ของมูลค่าจากการท่องเที่ยวทั้งหมด จึงควรส่งเสริมให้ชุมชนผลิตสินค้าหรือของที่ระลึกเพื่อขายแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ชุมชนมีรายได้แล้วยังช่วยเผยแพร่ชื่อเสียงของชุมชนและเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่ง

ด้านการนำเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องการชี้แนะเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ทั้งความเป็นมา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และธรรมชาติ การนำเที่ยวที่ดี จึงเป็นบริการสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องการเพราะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และประทับใจแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ช่วยลดการทำลายแหล่งท่องเที่ยว และช่วยควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด การจัดการด้านบริการนำเที่ยว ควรมีการอบรมมัคคุเทศก์ เพื่อให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เอกลักษณะ วัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่น ให้ความรู้ที่ลึกซึ้งเพียงพอที่จะถ่ายทอดและตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยวได้

ด้านที่พัก การให้บริการที่พักแก่นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวชุมชนนั้นอาจจัดโดยเสนอให้นักท่องเที่ยวพักในบ้านที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการจัดการแบบพักบ้านชาวบ้าน (Home stay) คือ พักในบ้านของชาวบ้าน ถ้ามีการสร้างหรือปรับปรุงบ้านพักควรทำโดยยึดหลักดังนี้

1. บ้านพักมีอุปกรณ์เครื่องใช้พื้นฐาน เช่น ที่นอนหรือเตียงนอน ผ้าห่ม หมอน มุ้ง ห้องน้ำ น้ำสะอาดที่ใช้ได้ ฯลฯ นอกจากนี้ควรจัดที่พักพร้อมอาหารด้วยชุมชนที่เสนอบริการพักบ้านชาวบ้านอาจจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาจัดการเป็นรูปของชมรมสหกรณ์ หรือกลุ่มที่มีสมาชิกในชุมชนซึ่งเข้าใจวิธีการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การเสนอบ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว บ้านพักควรมีความพร้อมด้านต่าง ๆ เช่น
 2. มีเครื่องใช้พื้นฐาน เช่น ที่นอน หมอน ห้องน้ำ ไฟฟ้า ฯลฯ
 3. ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี มีบริการอาหารและน้ำดื่มรวมที่ที่พัก
 4. มีความเต็มใจของสมาชิกในครอบครัวของเจ้าบ้านที่จะรับผู้มาเยือน
 5. บ้านพักควรมีโครงสร้างที่ดี มีความสะอาด มีความปลอดภัย
 6. ความปลอดภัย นักท่องเที่ยวต้องการความปลอดภัยในทรัพย์สินและชีวิต ต้องการความปลอดภัยในเวลาค่าคืนเมื่อนอนหลับ หากมีเหตุการณ์ความไม่ปลอดภัย

เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวจะเป็นปัญหาทำให้ไม่มีนักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวในชุมชนอีก จึงจำเป็นต้องรักษาความปลอดภัยเป็นประการสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวชุมชน

7. ลักษณะของรูปแบบของบ้านพัก รูปแบบของบ้านพักควรมีเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น เช่น บ้านทรงไทย หลังคามุงด้วยใบจาก บ้านใต้ถุนสูง บ้านมีระเบียง ฯลฯ

การท่องเที่ยวชุมชนจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยให้มีผลกระทบต่อชุมชนในแง่ไม่ด้อยที่สุด เพราะเป็นความร่วมมือจากคนในชุมชนเอง ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้สูงสุด ความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จะช่วยให้ชุมชนพัฒนาไปอย่างมีคุณภาพ

นฤพนธ์ ไชยยศ (2550) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง หรือ Community based sustainable tourism (CBST) คือ “ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด การพัฒนา และการบริหาร โดยรายได้จะต้องกลับคืนสู่ชุมชน เมื่อนำแนวทางการอนุรักษ์ มาผสมผสานกับการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชนแล้ว จึงมีความเหมาะสมกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางนิเวศ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยมีศักยภาพการท่องเที่ยวอยู่ในระดับท้องถิ่น แต่หากมีการจัดการที่เหมาะสม ก็สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในระดับจังหวัดได้ต่อไป”

ผู้วิจัยใคร่ขอสรุปว่าการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง คือ การนำลักษณะเด่นของชุมชนเป็นจุดสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยต้องคำนึงถึงความสะอาด และปลอดภัยเป็นหลัก ซึ่งต้องมาจากความร่วมมือจากคนในชุมชน การท่องเที่ยวชุมชนจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น เพราะเป็นความร่วมมือจากคนในชุมชนเอง

แนวความคิดทฤษฎีด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว

1. การวางแผนยุทธศาสตร์

1.1 แนวคิดเชิงทฤษฎีในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

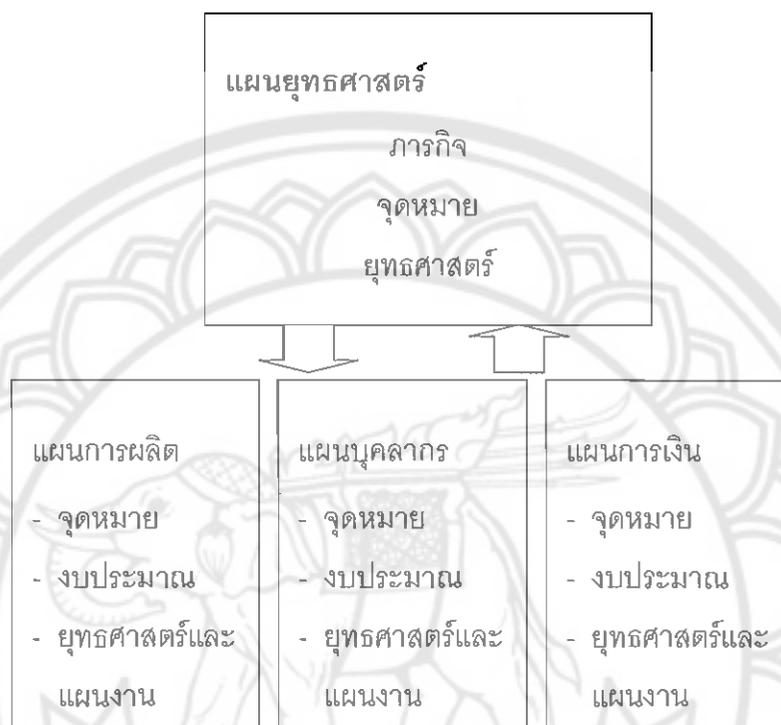
Donnelly, Gibson and Ivancevich (1984) กล่าวว่า การจัดทำแผนยุทธศาสตร์นั้นมีคำถามสำคัญ 4 คำถาม คือ เราเป็นใคร เรามาจากไหน เรากำลังไปไหน และต้องการไปไหน โดยมองภาพรวมทั้งองค์การ และคำนึงถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ดังนั้น ในทางปฏิบัติการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์จะอาศัยข้อมูลจากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ การ

ตัดสินใจบนพื้นฐานของภารกิจองค์การ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์และแผน portfolio ของแผนกต่าง ๆ ซึ่งแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนยุทธศาสตร์จะเชื่อมโยงสู่แผนปฏิบัติการของแผนกต่าง ๆ ในองค์กร ผู้บริหารระดับสูงจะต้องให้แผนกต่าง ๆ ได้รับรู้และทราบว่าองค์กรต้องการจะไปทิศทางใด จากนั้นจึงพัฒนาจุดหมาย ยุทธศาสตร์ และแผนงานให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์นั้น ในองค์กรที่มีการจัดการดี ผู้บริหารของแผนกทุกระดับจะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแผนของแผนกกับ

แผนยุทธศาสตร์ขององค์กร ดังนั้น แผนทุกแผนในระดับล่างจะเกิดขึ้นจากแผนยุทธศาสตร์ และขณะเดียวกันผลการดำเนินงานของแผนระดับล่าง จะส่งผลสำเร็จต่อแผนยุทธศาสตร์ ดังภาพ

ภาพ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแผนของแผนกกับแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร

พิบูล ที่ปะปาล (2546, หน้า12-19) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของการวางแผนกลยุทธ์ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบสภาพแวดล้อม (Environmental scanning) เป็นการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกขององค์กร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อระบุปัจจัยเชิงกลยุทธ์ (Strategic factors) ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่กำหนดอนาคตขององค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกเป็นการวิเคราะห์ตัวแปร 2 ตัว ได้แก่ โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ซึ่งอยู่ภายนอกองค์กร ไม่สามารถควบคุมได้ในระยะสั้นและเป็นปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มีผลกระทบต่อองค์กรโดยตรง ส่วนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยอีก 2 ตัว ได้แก่ จุดแข็ง (Strengths) และจุดอ่อน (Weaknesses) ขององค์กรซึ่งประกอบด้วย โครงสร้าง วัฒนธรรม และทรัพยากร

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดภารกิจ (Mission) เป็นการกำหนดความมุ่งหมาย หรือเหตุผลที่องค์กรได้จัดตั้งขึ้นมา พันธกิจจะบอกถึงความมุ่งหมายพื้นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจน ที่ทำให้องค์กรมีความแตกต่างจากองค์กรอื่น

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) เป็นการกำหนดเป้าหมาย ที่องค์กรต้องการที่จะบรรลุ ซึ่งควรกำหนดในรูปของปริมาณหรือตัวเลขที่ชัดเจนที่สามารถวัดได้

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) เป็นการกำหนดแผนแม่บทเพื่อให้ เห็นว่าองค์กรจะดำเนินการอย่างไรเพื่อให้บรรลุพันธกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กลยุทธ์จะเป็น การนำข้อได้เปรียบทางการแข่งขันมาให้มากที่สุด ในขณะที่เดียวกันจะละข้อเสียเปรียบทางการ แข่งขันให้เหลือน้อยที่สุด

ชรินทร์ ชูณหพันธ์รักษ์ (2544, หน้า 15-17) ได้กล่าวถึงกระบวนการวางแผน กลยุทธ์ไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม เป็นการพิจารณาตรวจสอบและ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมขององค์กรทั้งภายนอกและภายใน อย่างรอบคอบ เพื่อค้นหาโอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) จุดเด่น (Strengths) จุดด้อย (Weaknesses) ขององค์กร เพื่อที่ผู้บริหารจะได้สามารถกำหนดภารกิจและเป้าหมายของกิจการได้อย่างเหมาะสม หลังจากนั้น จะได้พิจารณากำหนดกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรบรรลุผลตามเป้าหมายที่ กำหนดไว้ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาโอกาสและอุปสรรคต่อ การดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) เป็นการกำหนดเป้าหมายกว้างๆ ขององค์กรของสิ่งที่ต้องการในอนาคต โดยยังไม่ได้กำหนดวิธีการดำเนินการไว้ วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่ ทำให้ทราบถึงทิศทางขององค์กรในอนาคต นอกจากนั้นจะเป็นแนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางในการชี้ว่า องค์กรพยายามจะทำอะไรและจะเป็นอะไร

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดภารกิจ (Mission) เพื่อระบุขอบเขตการดำเนินงาน ขององค์กร โดยมีการกำหนดไว้เป็นข้อความภารกิจ (Mission statement) เพื่อกำหนดทิศทางของ องค์กรในอนาคต โดยทั่วไปข้อความภารกิจจะมุ่งเน้นประเด็นที่แสดงออกอย่างชัดเจน และมีความ เฉพาะเจาะจงในคุณลักษณะของแต่ละหน่วยขององค์กรว่ามีอะไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดเป้าหมาย (Goals) เป็นการกำหนดผลลัพธ์ที่องค์กรคาดหวังไว้ หรือเป็นจุดมุ่งหมายที่องค์กรต้องการจะบรรลุ เป้าหมายจะเป็นสิ่งที่ทำให้ภารกิจขององค์กรเป็นจริงยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) วัตถุประสงค์ คือ สิ่งที่องค์กรต้องการที่จะบรรลุ แต่จะมีรายละเอียดที่มากกว่าเป้าหมาย วัตถุประสงค์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับองค์กรที่จะใช้เป็นแนวทางขั้นพื้นฐานสำหรับการวางแผน การจัดองค์กร การจูงใจ และการควบคุมรวมทั้งเป็นตัวกำหนดแนวทางในการดำเนินงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

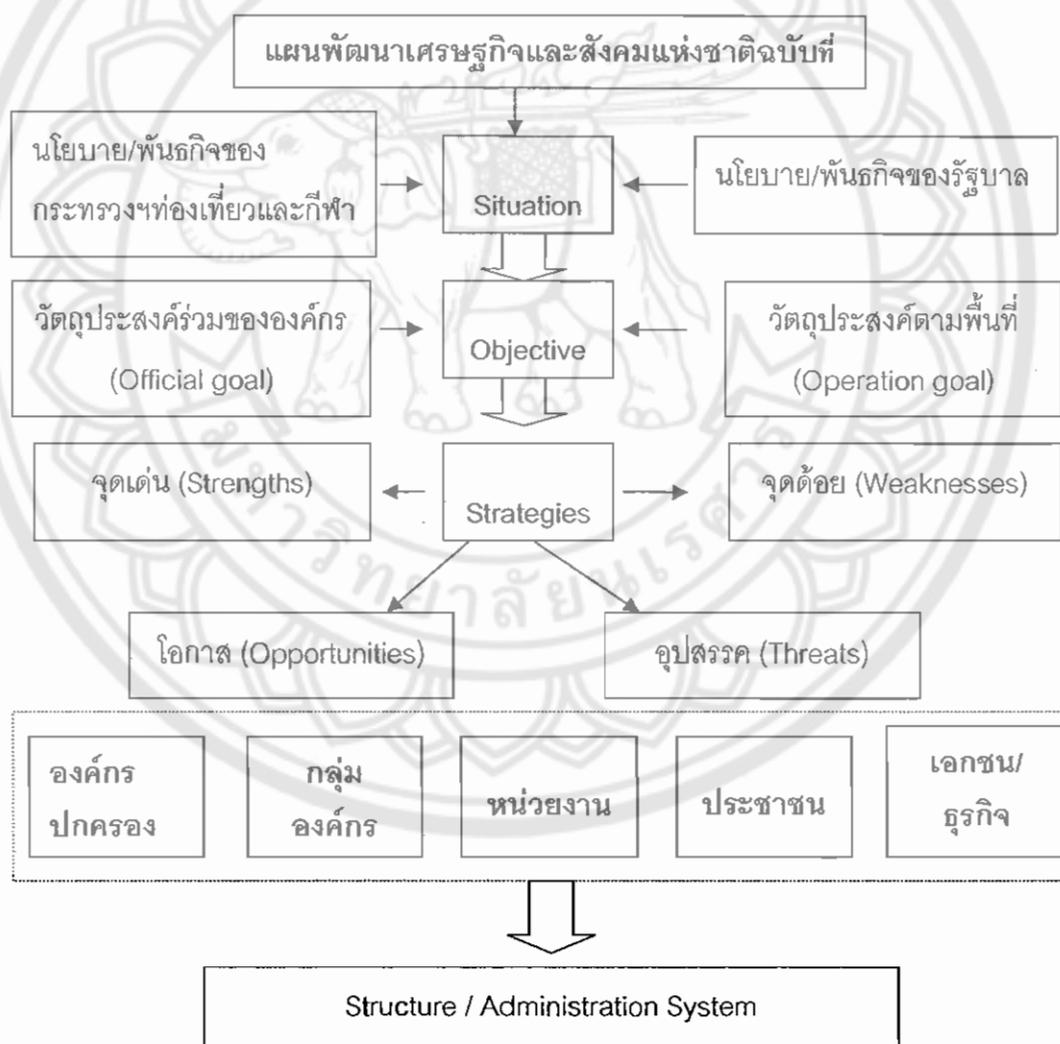
ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดนโยบาย (Policies) เป็นการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรอย่างชัดเจน เพื่อกลยุทธ์ที่กำหนดไว้บรรลุผลตามที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 7 การกำหนดกลยุทธ์ (Strategy) การกำหนดกลยุทธ์จะเกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวทางปฏิบัติต่างๆ เพื่อให้องค์กรบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ โดยทั่วไปกลยุทธ์จะมี 3 ระดับ ได้แก่ 1) กลยุทธ์รับองค์กร (Corporate strategy) มักถูกกำหนดโดยผู้บริหารระดับสูง กลยุทธ์ระดับนี้ถูกกำหนดเพื่อบรรลุเป้าหมายโดยรวมขององค์กร มีการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางขององค์กรนั้นๆ 2) กลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business level strategy) เป็นกลยุทธ์ที่จะทำให้กลยุทธ์ระดับองค์กรบรรลุผล สิ่งสำคัญของกลยุทธ์ระดับนี้ คือ เป็นการค้นหาวิธีการแข่งขันให้กับแต่ละธุรกิจที่องค์กรดำเนินงานอยู่ 3) กลยุทธ์ระดับหน้า ทางธุรกิจ (Functional level strategy) เป็นกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้นตามหน้าที่ต่างๆ ขององค์กรเพื่อที่จะทำให้ การดำเนินงานบรรลุผลตามกลยุทธ์ระดับธุรกิจ

1.2 ความจำเป็นและประโยชน์ของการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2539, หน้า12) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการวางแผนเชิงกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ว่ามีความจำเป็นอย่างมากสำหรับผู้บริหารขององค์กรสมัยใหม่ที่มุ่งหวังผลสำเร็จในการดำเนินงาน เนื่องจาก ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมของประเทศมีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งที่เป็นโอกาสและภัยอุปสรรคต่อองค์กร นอกจากนี้ ผู้บริหารขององค์กรมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในแง่ของงบประมาณ บุคลากร ตลอดจนเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ ประกอบกับการขยายตัวและความสลับซับซ้อนขององค์กรทำให้ผู้บริหารจะต้องพยายามกำหนดทิศทาง จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นการแบ่งสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การทำแผนยุทธศาสตร์เป็นการตอบคำถามหลัก 3 ประการ คือ องค์กรกำลังจะก้าวไปทางไหน สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร และองค์กรจะไปถึงจุดมุ่งหมายได้อย่างไร โดยมีกระบวนการจัดทำแผน คือ 1) การกำหนดภารกิจหลักขององค์กร 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 3) การวิเคราะห์สภาพองค์กรภายใน 4) การกำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาวขององค์กร และ 5) การวิเคราะห์และจัดวางกลยุทธ์ขององค์กร เป็นแนวทางในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ สามารถสรุปได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 4 แสดงกรอบแนวคิดการจัดทำแผน

1.3 ความหมายของแผนยุทธศาสตร์

ธเนศ ขำเกิด (2548) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผนยุทธศาสตร์ หรือ การวางแผนกลยุทธ์(Strategic planning) เป็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร โดยกำหนดสภาพการณ์ในอนาคตที่ต้องการบรรลุ และกำหนดแนวทางในการบรรลุสภาพการณ์ที่กำหนดบนพื้นฐานข้อมูลที่รอบด้านอย่างเป็นระบบ

การกำหนดแนวทางที่จะบรรลุสภาพการณ์ในอนาคตที่ต้องการให้เกิด จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลที่รอบด้าน คือ จะต้องคำนึงถึงทั้งสภาพการณ์ที่ต้องการให้เกิด ศักยภาพหรือขีดความสามารถขององค์กร และการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม การวางแผนยุทธศาสตร์จะต้องตอบคำถามหลัก 3 ประการ คือ 1) องค์กรกำลังจะก้าวไปทางไหน (Where are you going?) 2) สภาพแวดล้อมเป็นอย่างไร (What is the environment?) 3) องค์กรจะไปถึงจุดหมายได้อย่างไร (How do you get there?)

กระบวนการการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic planning processes) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision)
2. กำหนดภารกิจหลักหรือพันธกิจ (Mission)
3. กำหนดเป้าประสงค์หรือจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา (Goal)
4. กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์หรือยุทธศาสตร์ (Strategy)
5. กำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางการพัฒนา

2. การวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว

พยอม ธรรมบุตร (2549, หน้า 1 – 3) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

แนวคิดด้านการวางแผนการท่องเที่ยว มี 5 แนวคิดดังนี้

- 2.1 การวางแผนการท่องเที่ยวที่เน้นการสร้างเงิน (Boosterism)
- 2.2 การวางแผนการท่องเที่ยวแนวเศรษฐกิจ (Economic based)
- 2.3 การวางแผนการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์พื้นที่ท่องเที่ยว (Destination based)
- 2.4 การวางแผนการท่องเที่ยวเพื่อยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Community based)
- 2.5 การวางแผนท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development)

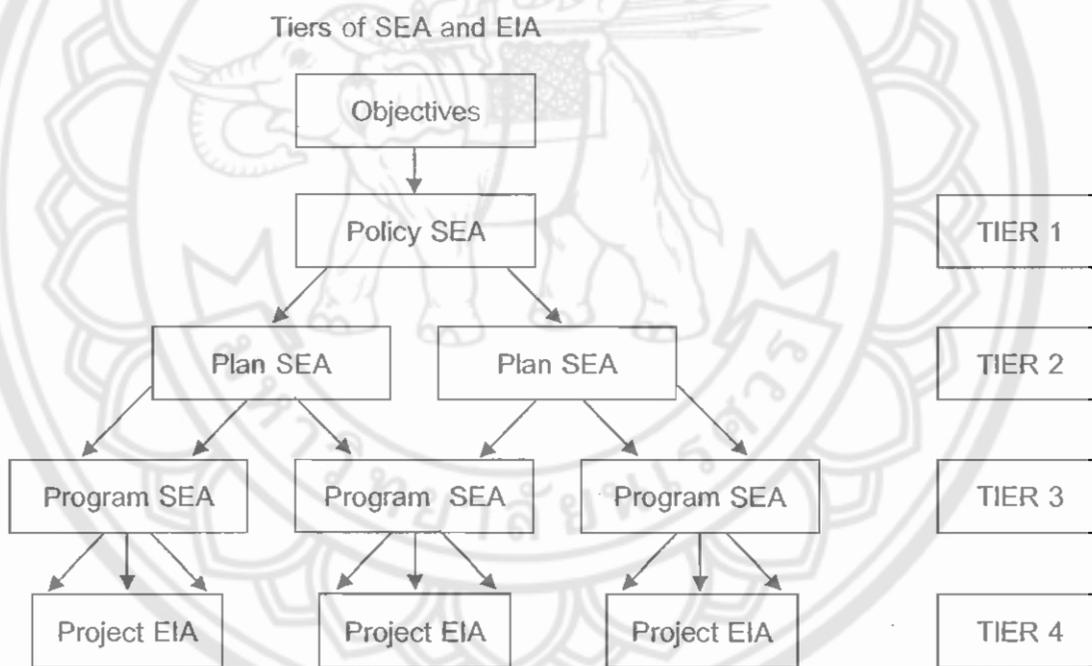
การวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่เป็นวงจร ดังนี้

ภาพ 5 แสดงกระบวนการการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว

3. การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์(SEA)

การวางแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว และพัฒนาสังคมโดยรวมจำเป็นต้องมีการศึกษาอย่างรอบคอบ เพื่อป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับโครงการ โดยเฉพาะผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเดิมเราคำนึงถึงแต่ผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพด้านเดียว ตัวอย่างเช่น การก่อกมลพิษ การทำลายแหล่งที่อยู่ของสัตว์น้ำ รูปแบบการประเมินที่ใช้เรียกว่า EIA (Environmental impact assessment) ต่อมาได้มีการปรับรูปแบบการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ด้วย เช่น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และได้มีการเสนอแนะให้มีการประเมินผลกระทบตั้งแต่เริ่มทำแผนยุทธศาสตร์ เรียกการประเมินผลกระทบนี้ว่า SEA (Strategic environmental assessment) โดยทำการประเมินผลกระทบใน 4 ระดับ ดังแผนภาพข้างล่าง

ภาพ 6 แสดงการประเมินผลกระทบใน 4 ระดับ

ที่มา: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, (2546, หน้า 36 – 41)

ในระดับนโยบาย ได้แก่ ความคิดริเริ่มแรงบันดาลใจ ความคิดใหม่ในการวางแผน และกำหนดแนวทางทำกิจการให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น ใช้ SEA ในการประเมิน

ในระดับแผน ได้แก่ แผนงานหลัก ๆ ของจุดประสงค์ที่ต้องดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน และในช่วงเวลาที่กำหนด เพื่อนำนโยบายมาสู่การลงมือปฏิบัติการใช้ SEA ในการประเมิน

ในระดับโปรแกรม ได้แก่ การร่วมโครงการเฉพาะด้านหลาย ๆ โครงการเข้าด้วยกัน ใช้ SEA ในการประเมิน

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเชิงยุทธศาสตร์ หรือ SEA ย่อมาจาก Strategic environmental assessment นั้นเป็นระบบหรือกระบวนการที่ใช้สำหรับการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของนโยบาย แผนงาน หรือโปรแกรม รวมทั้งข้อเสนอทางเลือกโดยจัดทำเป็นรายงานเสนอผู้บริหาร เพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมควรทำการประเมินผลกระทบให้สอดคล้องและครอบคลุมประเด็นการศึกษาทั้ง 4 ด้าน ด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และด้านคุณภาพชีวิต โดยมีรายละเอียดข้อมูลที่ใช้ประเมิน วิธีการประเมินโดยใช้หลักการทางวิชาการ เทคนิควิชาการ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นไปตามแนวทางและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยให้คำนึงถึงสภาพพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมพื้นที่ที่มีมาตรการหรือเป็นเงื่อนไขเฉพาะเป็นต้น

ผู้วิจัยจึงขอสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก วัตถุประสงค์ที่นำมาใช้ในอุตสาหกรรมนี้ คือทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัฒนธรรม ถ้าทรัพยากรดังกล่าวถูกทำลายสูญสลายไป การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มิได้เป็นเพียงสินค้าตัวใหม่หรือทางเลือกใหม่ของวงการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แต่เป็นทาง ๆ เดียวที่เหลืออยู่เพื่อนำไปสู่ความอยู่รอดของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวม

4. การจัดการประเมินผลด้านบริหารธุรกิจ (Balanced scorecard)

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการประเมินผลด้านบริหารธุรกิจเริ่ม หรือ Balanced scorecard (BSC) เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 (1990) ทำให้หลักการและแนวคิดนี้มีวิวัฒนาการและการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลองค์กรเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับองค์กรต่าง ๆ แต่ในอดีตผู้บริหารขององค์กรหลาย ๆ แห่ง รวมทั้งนักวิชาการด้านบริหารธุรกิจได้ละเลยในเรื่องของการประเมินผลไปพอสมควร ดังนั้น Balanced scorecard หรือ BSC ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการประเมินผลองค์กรรูปแบบหนึ่ง พบว่าคุณประโยชน์ที่สำคัญไม่ได้อยู่ที่การเป็นเครื่องมือในการประเมินผลเท่านั้น ถึงแม้ว่า BSC จะมีจุดเริ่มต้นจากการประเมินผลองค์กร แต่ในปัจจุบัน BSC ได้พัฒนา

จนกลายเป็นเครื่องมือในการบริหารองค์กรทั้งหมด ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการบริหารองค์กรโดยอาศัยการวัดหรือการประเมินเป็นหลัก

4.1 แนวคิด Balanced scorecard

นพพร จุณณะปิยะ (2548, หน้า 94 – 96) ได้กล่าวว่า Balanced scorecard คือ ระบบการควบคุมทางการบริหารจัดการแบบองค์รวม (Comprehensive management control system) ซึ่งประกอบไปด้วย การทำให้เกิดความสมดุลของการประเมินผล หรือการวัดผลทางการเงินด้วยการประเมินผลและการวัดผล หรือเป็นเครื่องมือในการวัดผล การปฏิบัติงาน โดยพิจารณาของเขตทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการเงิน (Financial) 2) ด้านลูกค้า (Customer) 3) ด้านกระบวนการบริหารภายใน (Internal processes) 4) ด้านบุคลากร (People) นวัตกรรม (Innovation) การเติบโต (Growth) หรือเป็นเครื่องมือทางการบริหารจัดการที่ช่วยในการนำกลุ่มกลยุทธ์ไปปฏิบัติโดยอาศัยการวัดผลหรือประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้องค์กรเกิดความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมุ่งเน้นในสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร

4.2 กระบวนการในการพัฒนาและจัดทำ Balanced scorecard

ในกระบวนการจัดทำ Balanced scorecard นั้นประกอบไปด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ทางกลยุทธ์ ซึ่งได้แก่การทำ SWOT Analysis ซึ่งเป็นที่นิยมและรู้จักกันอย่างแพร่หลาย เพื่อให้ได้ทิศทางและกลยุทธ์ขององค์กรที่ชัดเจน
2. กำหนดวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ขององค์กร โดยกำหนดเป็นกลยุทธ์หลัก (Strategic themes) ที่สำคัญขององค์กร
3. วิเคราะห์และกำหนดว่า BSC ขององค์กรควรมีทั้งหมดกี่มุมมอง และมุมมองแต่ละมุมมองควรมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
4. จัดทำแผนที่ทางกลยุทธ์ (Strategy map) ระดับองค์กร โดยกำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญภายใต้แต่ละมุมมอง โดยพิจารณาว่าในการที่องค์กรจะสามารถดำเนินงานและบรรลุวิสัยทัศน์ และกลยุทธ์ขององค์กรได้นั้นจะต้องบรรลุวัตถุประสงค์ในด้านใดบ้าง
5. ภายใต้วัตถุประสงค์แต่ละประการ จะต้องกำหนดรายละเอียดของวัตถุประสงค์นั้นในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านของ ตัวชี้วัด ฐานข้อมูลในปัจจุบัน เป้าหมายที่ต้องบรรลุ รวมทั้งแผนงาน กิจกรรม หรือโครงการที่จะต้องทำ ซึ่งภายใต้ขั้นตอนนี้สามารถที่จะแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การจัดทำตัวชี้วัด การกำหนดเป้าหมาย โดยอาศัยข้อมูลในปัจจุบัน และการจัดทำแผนงานโครงการ และกิจกรรมที่จะต้องทำเพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดขึ้น

6. เมื่อจัดทำแผนงานหรือโครงการเสร็จแล้ว สามารถที่จะแปลงตัวชี้วัด
 ดังนั้นเพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล จังหวัด แต่ละจังหวัดได้มีการจัดทำ
 แผนยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด สำหรับจังหวัดชุมพรเองได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด
 ในส่วนรัฐบาลเองนั้นได้มีนโยบาย การจัดทำแผนบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเป็นแผนยุทธศาสตร์
 ของประเทศ เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติที่จริงจังและชัดเจนเช่นกัน

จากขั้นตอนของการวางแผนยุทธศาสตร์ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้สรุปเพื่อ
 เป็นแนวทางในการวางแผนยุทธศาสตร์ในการวิจัยครั้งนี้ ดังรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของอำเภอพะโต๊ะ
 โดยศึกษาทั้งหมด 4 ด้าน คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 ทรัพยากรด้านกิจกรรมและงานประเพณี ทรัพยากรด้านการบริการท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของอำเภอพะโต๊ะ เพื่อนำมา
 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอกขององค์กร โดยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในจะได้
 จุดแข็ง จุดอ่อน และสภาพแวดล้อมภายนอกจะได้ โอกาส และอุปสรรค ทั้งนี้เพื่อให้สามารถ
 กำหนดทิศทางและเป้าหมายขององค์กรได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถกำหนดกลยุทธ์และ
 กรอบแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้องค์กรบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดวิสัยทัศน์ ซึ่งจะเป็นการกำหนดความต้องการขององค์กร
 ในอนาคต และส่งผลกระทบต่อดำเนินงานในอนาคตอย่างชัดเจนโดยการตั้งวิสัยทัศน์นี้ทางผู้วิจัย
 นำผลที่วิเคราะห์ปัจจัยภายใน ส่วนของจุดอ่อนมาตั้งเป็นวิสัยทัศน์เพื่อให้องค์กรให้พัฒนาและแก้ไข
 จุดอ่อนให้พัฒนายิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดพันธกิจ เป็นการระบุขอบเขต แนวคิด และวิธีการ
 ดำเนินงานขององค์กร โดยเป็นข้อความที่กำหนดถึงภารกิจที่องค์กรมุ่งหวังจะกระทำให้เกิด
 ผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดเป้าประสงค์ เป็นการกำหนดความคาดหวังของ
 องค์กรว่าต้องการทำอะไรให้เกิดผล เพื่อให้ภารกิจขององค์กรที่ระบุไว้ประสบผลสำเร็จ เป้าประสงค์
 หลักจะเป็นการชี้แนะสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดกลยุทธ์ลงสู่ภาคปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 6 การกำหนดยุทธศาสตร์ เพื่อกำหนดประเด็นในการดำเนินงาน
 ต่างๆรวมถึงกำหนดตัวชี้วัดของแผน โดยแผนกลยุทธ์นี้จะต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และ
 เป้าประสงค์หลัก

ในการจัดการแผนยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในความรู้ที่สำคัญและที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อสามารถดำเนินการจัดทำแผนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ แผนยุทธศาสตร์จำเป็นต้องนำองค์ความรู้หลายๆด้านมาผสมผสานกัน เพื่อให้การจัดทำแผนในแต่ละขั้นตอนเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบและมีผลต่อการปรับปรุงพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานขององค์กรให้เกิดประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กรอย่างแท้จริง

แผนยุทธศาสตร์

1. แผนยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี พ.ศ.2551-2554

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2551-2552 ซึ่งการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนกลยุทธ์ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการขององค์กร รวมถึงสะท้อนวิสัยทัศน์และภารกิจขององค์กร โดยการวางแผนกลยุทธ์จะต้องมีความเป็นไปได้ตามเงื่อนไข ข้อจำกัด และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานขององค์กรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่น การวิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์หรือ Situation Analysis เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย และสิ่งทีอาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สถานภาพที่ต้องการในอนาคต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จักสภาพแวดล้อม (รู้เขา) อย่างชัดเจน และวิเคราะห์โอกาส อุปสรรค เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ หรือเลือกกลยุทธ์ระดับองค์กรที่เหมาะสมต่อไป สามารถสรุปปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ตามลำดับความสำคัญดังนี้

ตาราง 1 แสดงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (SWOT Analysis)

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. มีแผนระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง	1. บุคลากรของกระทรวงมีองค์ความรู้ไม่เพียงพอ
2. มีแผนพัฒนาหรือยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวระดับจังหวัด	2. การส่งเสริมการพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของบุคลากรในองค์กรยังไม่มีอย่างต่อเนื่อง
3. บุคลากรในกระทรวงมีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ	3. บุคลากรกระจุกตัวในส่วนกลาง ไม่ครอบคลุมพื้นที่และทุกสาขา
4. มีสถาบันเครือข่ายที่ชำนาญการในสาขาด้านการท่องเที่ยวและกีฬา	4. การบูรณาการด้านการท่องเที่ยวและกีฬาที่ไม่เพียงพอ
5. เชื่อมโยงภายในหน่วยงานระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีความใกล้ชิดสามารถส่งการผู้เกี่ยวข้องได้โดยตรงและรวดเร็ว	5. งบประมาณการพัฒนาท่องเที่ยวไปในท้องถิ่นไม่ทั่วถึง
	6. แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวยังไม่เป็นระบบและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
	7. ระบบสารสนเทศภายในกระทรวงไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนการดำเนินงาน
โอกาส	อุปสรรค
1. รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน	1. การขาดเสถียรภาพทางการเมืองเป็นผลให้การใช้งบประมาณไม่มีความต่อเนื่อง
2. ประชาชนให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว นันทนาการและสุขภาพมากขึ้น	2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการท่องเที่ยว
3. ประชาชนให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น	3. แหล่งท่องเที่ยวทรุดโทรมและพัฒนาอย่างไม่ต่อเนื่อง
4. ภาคเอกชนของไทยมีความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว	4. ชุมชนไม่มีความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
5. วัฒนธรรมและประเพณี รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและภูมิศาสตร์ไทยเอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว	5. กฎหมายด้านการท่องเที่ยวไม่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่าที่ควร
6. มีสถาบันที่ผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยว	6. ผู้เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวมีหัวใจในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวลดลง
	7. บุคลากรด้านการท่องเที่ยวมีความชำนาญด้านภาษาไม่เพียงพอ
	8. การแข่งขันท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพื่อนบ้านสูงขึ้น
	9. ประเทศไทยมีฤดูมรสุมระยะยาว ฤดูกาลท่องเที่ยวสั้น

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี พ.ศ. 2551-2554 หน้า 45-48

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดชุมพร ปี พ.ศ.2551-2554

จังหวัดชุมพร มีสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปยาวและแคบ ทางด้านตะวันตกมีลักษณะเป็นที่สูง มีเทือกเขาตะนาวศรี และเทือกเขา ภูเก็ต เป็นแนวกันเขตแดนธรรมชาติ บริเวณตอนกลางเป็นที่ราบลูกคลื่น และที่ราบลุ่มที่อุดมสมบูรณ์ทางทิศตะวันออกของจังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบไปตามแนวชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ลักษณะชายหาดค่อนข้างเรียบ มีความโค้งเว้าหาดทรายกว้างมีความลาดชันน้อย มีชายฝั่งทะเลยาวถึง 222 กิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดระนอง และประเทศพม่า

จังหวัดชุมพร เป็นจังหวัดที่มีอากาศชุ่มชื้น มีฝนตกชุกเกือบตลอดปีมีฤดูฝนยาวนาน จาก เดือนพฤษภาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัดส่วนในฤดูหนาวก็มีเพียงอากาศเย็นเท่านั้น การปกครองแบ่งออกเป็น 8 อำเภอ 70 ตำบล 700 หมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 13 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 66 แห่ง แบ่งเขตการเลือกตั้งเป็น 3 เขต

สถานการณ์ท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร ในปี 2550 เป็นคนไทยร้อยละ 0.96 ขณะที่ชาวต่างชาติเพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ 0.30 สาเหตุที่ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงมาจากความผันผวนของราคาน้ำมัน และภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว อย่างไรก็ตามจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงโครงการพัฒนาส่วนพระองค์กับแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดชุมพร

สำหรับการเดินทางของผู้เยี่ยมเยือนคนไทย เป็นการเดินทางมาจากภูมิภาคเดียวกันมากที่สุด รองลงมาคือกรุงเทพฯ โดยนักท่องเที่ยวคนไทยยังคงนิยมเดินทางเป็นกลุ่มเพื่อน โดยส่วนใหญ่ใช้เป็นทางผ่านเพื่อไปดำน้ำที่เกาะเต่า และแหล่งท่องเที่ยวประเภทผจญภัย อาทิ การล่องแพ-ล่องแก่งพะโต๊ะ เริ่มได้รับความนิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวคนไทยมากขึ้นโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น ในด้านระยะเวลาพำนักเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวพักค้างประมาณ 2.20 วัน โดยมีค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวพักค้างเฉลี่ยต่อคนต่อวันประมาณ 1,452.82 บาท และมีรายได้ 1,266.23 ล้านบาท ส่วนนักท่องเที่ยวมีค่าใช้จ่ายอยู่ที่ 1,029.48 บาท และมีรายได้ 85.27 ล้านบาท เมื่อนำรายได้ทั้งหมดที่เกิดจากการท่องเที่ยวภายในจังหวัดชุมพรรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,351.50 ล้านบาท

สำหรับสถานการณ์ด้านการพักผ่อน มีการขยายจำนวนห้องพักเพิ่มขึ้นเป็น 1,716 ห้อง โดยอัตราการเข้าพักเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 30.90 ที่ลดลงร้อยละ 0.07 โดยนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในสถาน-พักแรมประมาณ 1.42 วัน (การปกครองจังหวัดชุมพร, 2550)

ตาราง 2 แสดงการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมศักยภาพจังหวัดชุมพร (SWOT Analysis)

จุดแข็ง	จุดอ่อน
<ol style="list-style-type: none"> มีชายหาดยาว 222 กม. และมีสภาพที่สมบูรณ์ เหมาะสำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย เหมาะต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งด้านวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนทั้งประเทศเคารพนับถือ เป็นแหล่งผลไม้ที่ลือชื่อ มีสินค้าพื้นเมือง และผลิตภัณฑ์จากอาหารทะเลราคาถูก มีรายได้จากภาษีรังนก มีความพร้อมในการพัฒนาคมนาคมให้เป็นศูนย์กลางขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำและอากาศ มีระบบการคมนาคมขนส่งทั้งทางถนน รถไฟ ทางน้ำ และทางอากาศ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญหลายแห่ง ทำให้เกิดการขยายตัวด้านการบริการสูงขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> การเสื่อมโทรมและถูกทำลายของทรัพยากรธรรมชาติ ขาดมาตรฐานการให้บริการที่ดีของสถานบริการด้านการท่องเที่ยว ขาดการบริหารจัดการทางการตลาด ขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ การบริหารงานขาดการเชื่อมโยง บูรณาการระหว่างหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ขาดปัจจัยที่เอื้อต่อการลงทุน ได้แก่ ไม่มีเขตนิคมอุตสาหกรรม ไม่มีท่าเรือพาณิชย์และท่าเรือประมงไม่พอเพียง ขาดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยนักท่องเที่ยว เช่น หน่วยกู้ภัยทางทะเล
โอกาส	อุปสรรค
<ol style="list-style-type: none"> นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมพลังงานทดแทน กระแสความต้องการอาหารที่ปลอดภัย นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยว กระแสความต้องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ธรรมชาติที่ดูแลเรื่องสุขภาพ การเปิดเสรีทางการค้า (FTA) กระแสการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียง มีแรงงานต่างด้าวทำให้ต่อหน่วยลดลง นโยบายชุมชนท้องถิ่นปลอดภัยจากภัยพิบัติ 	<ol style="list-style-type: none"> อยู่ในมรสุม มักมีน้ำท่วม ในมุมมองของนักท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่น่าสนใจจากกว่าจังหวัดชุมพร กฎหมายไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน เช่น พรบ.ควบคุมสื่อการบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติ8. กระแสทุนนิยม ทำให้เกิดวัฒนธรรมเลียนแบบ ไม่มีศูนย์กลางการกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภค การบุกรุกที่ดินสาธารณะ

ที่มา: แผนยุทธศาสตร์จังหวัดชุมพร กรมการปกครอง 2550

ตาราง 3 แสดงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยว และแผนยุทธศาสตร์จังหวัด
ชุมพร ปี พ.ศ.2551-2554

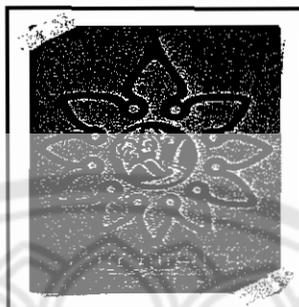
แผนยุทธศาสตร์	แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยว พ.ศ. 2551-2554	แผนยุทธศาสตร์จังหวัดชุมพร พ.ศ.2551-2554
วิสัยทัศน์	บูรณาการขับเคลื่อนนโยบาย และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเชื่อมโยงกันทั้งในระดับชาติภูมิภาคและท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของประเทศให้เกิดความสมดุลยั่งยืน	ศูนย์อุตสาหกรรมบริการ และท่องเที่ยวชั้นนำ ของภาคใต้
พันธกิจ	<ol style="list-style-type: none"> ส่งเสริม สนับสนุน การบริหารจัดการการตลาด และการท่องเที่ยว อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ ประสานงานการขับเคลื่อนนโยบายและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับทุกภาคส่วน และสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อมของ ประเทศให้เกิดความยั่งยืน พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการท่องเที่ยวให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของภูมิภาค บูรณาการและขับเคลื่อนนโยบายการท่องเที่ยว ของประเทศให้มีเอกภาพ พัฒนาระบบเชื่อมโยงกลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวระดับชาติ และท้องถิ่น ผลักดันสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ส่งเสริมและ/หรือฟื้นฟู พัฒนาและสร้างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีศักยภาพ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจและบุคลากร ส่งเสริมและ/หรือฟื้นฟูให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว 	จังหวัดดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติและสนองตอบ ต่อความต้องการของประชาชนในจังหวัดและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริม สนับสนุน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่

ตาราง 3 (ต่อ)

แผนยุทธศาสตร์	แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว พ.ศ. 2551-2554	แผนยุทธศาสตร์จังหวัดชุมพร พ.ศ. 2551-2554
ยุทธศาสตร์	<ol style="list-style-type: none"> 1 สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย 2 การปรับโครงสร้างการท่องเที่ยวและบริการ 	<ol style="list-style-type: none"> 1 สร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตร และการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน 3 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ 4 การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต 5 ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง
กลยุทธ์	<ol style="list-style-type: none"> 1 ส่งเสริม พัฒนาและยกระดับสินค้าบริการ ด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ 2 เร่งพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงและสร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในพื้นที่ที่มีศักยภาพให้ได้มาตรฐาน และยั่งยืน 3 ส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ 4 ผลักดันให้มีการปรับปรุงพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม 5 สนับสนุนและผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มความร่วมมือและเครือข่ายพันธมิตรเพื่อสร้างความเชื่อมโยงของพื้นที่ท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ 6 ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่และกลุ่มจังหวัดที่มีศักยภาพในลักษณะของเขตพัฒนาการท่องเที่ยว สามารถเชื่อมโยงธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1 พัฒนาและส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยว 2 พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐ 4 พัฒนาระบบบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ 5 สนับสนุนการบริหารแบบบูรณาการ 6 ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 7 พัฒนาศักยภาพของชุมชน และพื้นที่เป้าหมายชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง 8 ผนึกกำลังเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงชายแดนชายฝั่งทะเลและเกาะแก่ง 9 พัฒนาความร่วมมือชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน 10 พัฒนาระบบการบริหารจัดการยุทธศาสตร์ความมั่นคง

ที่มา: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 2551-2554 หน้า 23-29,แผนยุทธศาสตร์จังหวัดชุมพร
กรมการปกครอง 2550 หน้า 15-17

บริบทพื้นที่ศึกษา

ภาพ 7 สัญลักษณ์ อำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

อำเภอพะโต๊ะ

ความเป็นมาของชื่ออำเภอคำว่า พะโต๊ะ มีที่มาจากคำว่า ปะตะ เป็นภาษาบาลี แปลว่า ตก หรือ เหว ทั้งนี้สืบเนื่องจากภูมิประเทศทั้งอำเภอกว่า 6 แสนไร่ เป็นภูเขาสูง และป่าดิบชื้นขนาดใหญ่ มีน้ำตกมากมายหลายแห่ง อีกที่มาหนึ่งให้ความหมายว่า พะโต๊ะ มาจากชื่อเรียก ปากคลองโต๊ะ ซึ่งเป็นคลองที่ไหลมาจากภูเขาโต๊ะลงสู่แม่น้ำหลังสวน แต่ภาษาถิ่นเรียกสั้นเป็น ปากโต๊ะ และปักโต๊ะ และกลายเป็น พะโต๊ะ ในที่สุด

คำขวัญประจำอำเภอ พะโต๊ะภูเขาเขียว เทียวล่องแพ แลหมอกปก น้ำตกงาม ลือนามผลไม้

ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้งและสภาพพื้นที่

อำเภอพะโต๊ะเป็นอำเภอหนึ่งของ 8 อำเภอในจังหวัดชุมพร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ห่างจากจังหวัดชุมพร 114 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 589 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 635,625 ไร่ หรือประมาณ 1,017 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นเนื้อที่ร้อยละ 16.95 เป็นอันดับ 2 ของจังหวัดชุมพร

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอละอุ่น จังหวัดระนอง

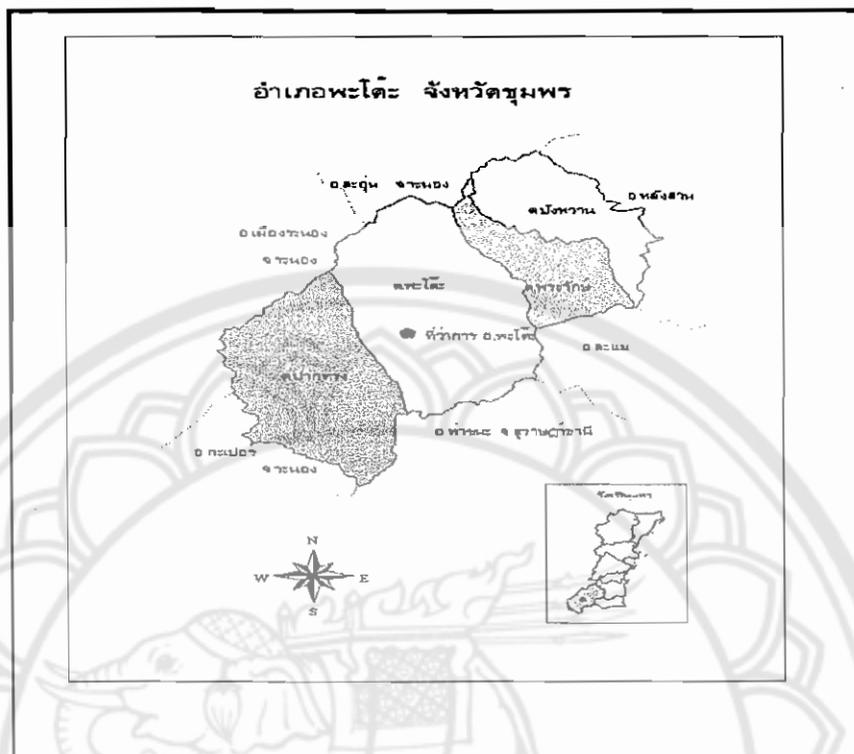
ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอไชยา และอำเภอท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอำเภอกะเปอร์ จังหวัดระนอง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอหลังสวน อำเภอทุ่งตะโกและอำเภอละแม จังหวัดชุมพร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดชุมพรที่ไม่ติดทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นภูเขาสูงชันมีลักษณะภูมิประเทศเป็นทิวเขาต่อกันเป็นแนวยาว โดยอยู่ระหว่างทิวเขาตะนาวศรี ทิวเขาภูเก็ต และทิวเขานครศรีธรรมราช มีห้วยลำธารมาก มีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่าน คือแม่น้ำหลังสวน มีที่ราบเล็กน้อยประมาณร้อยละ 20 ได้แก่ พื้นที่ราบเชิงเขาและพื้นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำ พื้นที่ที่เป็นที่ราบที่ใช้ทำการเพาะปลูกมีน้อย ส่วนมากเป็นที่ราบแถบเชิงเขาและที่ราบลุ่มแม่น้ำ ที่ราบเหล่านี้เหมาะแก่การเพาะปลูกอย่างยิ่ง เพราะมีปุ๋ยในดินอย่างอุดมสมบูรณ์ พื้นที่ป่าสงวนเป็นป่าดิบชื้นส่วนมากขึ้นอยู่ตามที่ราบเชิงเขาและบนภูเขาสูง ลำน้ำที่สำคัญคือ แม่น้ำหลังสวนซึ่งมีต้นน้ำจากภูเขายายหม่อม ซึ่งเป็นเขากั้นแดนระหว่างอำเภอพะโต๊ะกับอำเภอเมืองระนอง ลักษณะภูมิอากาศของอำเภอพะโต๊ะ มีอุณหภูมิเฉลี่ย 26 องศาเซลเซียส มีฝนตกชุก 7 เดือน ระหว่างเดือนพฤษภาคม – เดือนพฤศจิกายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปี 3,250 มิลลิเมตร ความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยร้อยละ 81 มีหมอกปกคลุมตอนเช้าตลอดทั้งปี การคมนาคมของตำบลพะโต๊ะ ปัจจุบันมีทางหลวงจังหวัดเลขที่ 4006 จากสามแยกวังตะกอก สายจากอำเภอหลังสวนตัดผ่านตำบลพะโต๊ะไปยังจังหวัดระนอง โดยมีระยะทางแยกวังตะกอกถึงตำบลพะโต๊ะ ประมาณ 43 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีทางหลวงท้องถิ่นตัดผ่าน หมู่บ้านต่างๆ ทำให้การสัญจรไปมาทำได้สะดวก

ภาพ 8 แสดงอาณาเขตของอำเภอพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร

ที่มา: http://www.amphoephato.com/index.php?option=com_content&task=view&id=42&Itemid=65

เขตการปกครองและประชากร

อำเภอพะโต๊ะแบ่งพื้นที่ทั้งหมด 4 ตำบล 43 หมู่บ้าน ลักษณะการปกครองประกอบด้วยเทศบาล 1 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 4 แห่ง มีประชากร จำนวน 22,702 คน ประชากรในเขตเทศบาลพะโต๊ะ จำนวน 1,424 คน (ที่ว่าการอำเภอพะโต๊ะ, 2550)

แสดงเขตการปกครองอำเภอพะโต๊ะ

ตาราง 4 แสดงเขตการปกครองอำเภอพะโต๊ะ

ตำบล	หมู่บ้าน	ประชากร
1. ตำบลพะโต๊ะ	19	8,984
2. ตำบลปากทรง	8	3,890
3. ตำบลพระรักษ์	9	4,970
4. ตำบลปังหวาน	7	4,858

ที่มา : ที่ว่าการอำเภอพะโต๊ะ, 2550

สภาพเศรษฐกิจของอำเภอพะโต๊ะ

ประชากรในอำเภอพะโต๊ะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวนกาแฟ ทำสวนปาล์ม น้ำมัน ทำสวนผลไม้ เช่น ทูเรียน มังคุด ลางสาด ลองกอง เงาะ กัลลวย ฯลฯ และทำสวนยางพารา ค้าขาย และรับราชการ

การเกษตรกรรม

พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน ยางพารา ทูเรียน มังคุด เงาะและ มังคุด

อุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ในอำเภอพะโต๊ะส่วนใหญ่เป็นแบบครัวเรือน มีการรวมกลุ่มจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพร บ้านต่อตั้ง หมู่ที่ 1 ตำบลปากทรง และกลุ่มกล้วยเล็บมือนางอบแห้ง บ้านคลองช้าง หมู่ 16 ตำบลพะโต๊ะ

การค้าและบริการ

การค้าและบริการของอำเภอพะโต๊ะ จะเน้นไปในเรื่องการท่องเที่ยว โดยมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เดินป่า แคมป์ปิ้ง ล่องแก่ง และล่องแพ ซึ่งมีธุรกิจเอกชนดำเนินการ 2 รายและมีหน่วยราชการได้แก่ หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำพะโต๊ะดำเนินการอีก 1 ราย สำหรับสถานที่พักมี รีสอร์ท 1 แห่ง นอกนั้นเป็นที่พักแบบโฮมสเตย์ที่สำคัญได้แก่ บ้านคลองเรือ ตำบลปากทรง

สาธารณสุข

อำเภอพะโต๊ะมีโรงพยาบาล ขนาด 30 เตียง 1 แห่ง มีสถานอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน 4 แห่ง สำนักสาธารณสุขอำเภอ 1 แห่ง หน่วยควบคุมโรคติดต่อ นำโดยแมลง 1 แห่ง และสถานพยาบาลเอกชน 5 แห่ง

สถานศึกษา วัด

อำเภอพะโต๊ะมีสถานศึกษาในพื้นที่ จำนวน 17 แห่ง จำนวนครูทั้งสิ้น 155 คน นักเรียน 3,907 คน มีวัด/สำนักสงฆ์ 5 แห่ง

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องแต่พบว่าไม่มีเรื่องนี้โดยตรง หากจะมีก็แต่ผลงานที่เกี่ยวข้องคล้ายคลึงกันดังนี้

อำนาจ ประสิทธิพรหม (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของประชากรในโครงการโลกสดใสในบ้านเกิด จังหวัดสงขลา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับจิตสำนึกในการอนุรักษ์จากทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน สถานภาพการเป็นสมาชิกในชุมชน ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน การเป็นสมาชิกอนุรักษ์ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร โดยมีตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ระดับการศึกษา ของกลุ่มตัวอย่าง แต่พบว่า อาชีพนั้นมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างไม่นำความรู้ในเชิงหลักการไปใช้ในชีวิตจริง

หัตดาว บุญปัญญาโรจน์ (2545) ศึกษาแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว วนอุทยานภูชี้ฟ้า ตามหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่า แหล่งท่องเที่ยววนอุทยานภูชี้ฟ้ามีความพร้อมในองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 ประการ คือ มีสิ่งดึงดูดใจ มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง และมีสิ่งอำนวยความสะดวก ส่วนปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว พบว่าการบริการข่าวสารข้อมูลยังขาดรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบริการนักท่องเที่ยว ป้ายสัญลักษณ์ยังขาดความชัดเจน และขาดกิจกรรมทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวยังขาดความเป็นธรรมชาติที่พักและร้านอาหารไม่เพียงพอในช่วงฤดูกลาง รวมทั้งไม่มีสินค้าที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของ

วนอุทยานภูชี้ฟ้า อีกทั้งยังขาดเจ้าหน้าที่ดูแลนักท่องเที่ยว น้ำใช้ ห้องน้ำและจำนวนถังขยะ สาธารณะไม่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว

ศิริรัตน์ โตสัมพันธมงคล (2549) ได้ศึกษาเรื่อง การวางแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดตาก วัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อศึกษาสภาพ เศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลพื้นฐาน การมีส่วนร่วม และแผนยุทธศาสตร์เพื่อเสนอเป็นแนวทาง ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดตาก

ผลการศึกษาค้นพบสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. ประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพ เกษตรกร หรือรับจ้าง และมีรายได้สุทธิน้อยกว่า 5,000 บาท
2. จังหวัดตากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายมาก โดยมีความโดดเด่น ด้านแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติมากที่สุด การเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย มีการจัดการ สิ่งแวดล้อมที่ดี มีจำนวนโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและ บุคลากรพอเพียงในการให้บริการด้านการท่องเที่ยว พอเพียงในแหล่งท่องเที่ยวมีป้ายสื่อ ความหมายชัดเจน และมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ มีการให้ความรู้ด้าน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว และประชาชนท้องถิ่น
3. ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการรักษา และสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีของ ท้องถิ่นมากที่สุด ในด้านท่องเที่ยว ประชาชนมีโอกาสในการประกอบอาชีพต่างๆ ด้านการท่องเที่ยว แต่ไม่ค่อยมีโอกาสมีส่วนร่วมในการจัดตั้งสมาคม หรือชมรมการท่องเที่ยว และการแสดง ความคิดเห็นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. ประชาชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้ประกอบการ มีความคิดเห็น ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมมากขึ้นในการอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และกระตุ้นให้เกิดการสร้างรายได้ และการสร้างงาน และมีข้อเสนอแนะ ให้มีการอบรมความรู้ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการอนุรักษ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์ของแหล่ง ท่อท่องเที่ยว เพิ่มการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
5. แผนยุทธศาสตร์จังหวัดตาก ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำปี พ.ศ.2547 ประกอบด้วย 1 ประเด็นยุทธศาสตร์ 5 กลยุทธ์ และ 35 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่สามารถปฏิบัติได้ จริง จำนวน 16 กิจกรรม โดยมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับด้านการบริหารจัดการมากที่สุด และสอดคล้องกับด้านการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

และมีกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์จังหวัด แผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท่องเที่ยวไทย 2547-2549 จำนวน 15 กิจกรรม

6. จังหวัดตากควรกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีพันธกิจในการกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตระหนักและมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในลักษณะการสร้างงาน และการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนท้องถิ่น พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีคุณภาพ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาศักยภาพ และคุณภาพ ของบุคลากรในการให้บริการ

7. แผนกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดตากควรประกอบด้วยประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านการบริการการท่องเที่ยว และด้านการตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้โดยมีกิจกรรมที่ชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้

วีราภรณ์ วัชวัฒน์ (2549) ได้ศึกษาถึงการวิเคราะห์แผนยุทธศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่าผลของการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวต่าง ๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นทางธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาหลวง แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นด้านงานประเพณี ได้แก่ ประเพณีสารทเดือนสิบ กิจกรรมท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่น ได้แก่ การเล่นน้ำตก และการบริการที่เป็นจุดเด่น คือ ที่พัก ร้านอาหาร (อาหารประจำถิ่น) รถประจำทาง ในส่วนของกรวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช ของบุคลากรภาครัฐ ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว พบว่า จุดแข็งของจังหวัด คือ เป็นแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตรที่สำคัญของภาคใต้ รองลงมาคือมีทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่หลากหลายและสำคัญของภาคใต้ จุดอ่อนของจังหวัดคือ การขาดการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อขจัดความยากจน โอกาสในการพัฒนาจังหวัดคือ มีโอกาสในการพัฒนาด้านระบบส่งเสริมสินค้าทางการเกษตรมากขึ้น และอุปสรรคของจังหวัดที่สำคัญที่สุดคือ มีภารกิจกันทางการเมือง สำหรับผลการวิเคราะห์วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวิสัยทัศน์ที่สำคัญคือ การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่สำคัญของภาคใต้ และยุทธศาสตร์ คือ เป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและชุมชนเข้มแข็ง

วันดี สีสังข์ (2549) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าแนวทางเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัดกาญจนบุรี มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของจังหวัด คือ จังหวัดจะพัฒนาเป็นศูนย์กลางการศึกษาและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นเมืองแม่แบบของการพัฒนาการค้าชายแดน และเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวสู่นานาชาติด้านตะวันตก เป็นเมืองปลอดภัย มีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน จะขจัดความยากจนและพัฒนาคน และสังคมที่มีคุณภาพ สำหรับเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดคือ เพิ่มพื้นที่สีเขียวและป่าชุมชน เพิ่มมาตรฐานการบริการในการท่องเที่ยวและความปลอดภัย พัฒนาโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรเข้าสู่ระบบมาตรฐาน ส่งเสริมการสร้างรายได้จากสินค้า OTOP และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในภูมิภาค 2) เป็นเมืองปลอดภัย มีการบริการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 3) เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้สู่ปัญญา ระดับภูมิภาค และพัฒนาเป็นเมืองการค้าต่างแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน 4) เป็นเมืองปลอดภัยคนจน มีสังคมที่มีคุณภาพและเป็นคนดีมีศีลธรรม

วิภา ชุ่มบัณฑิต (2549) ได้ศึกษาถึงการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของจังหวัด สมุทรสาคร มีวิสัยทัศน์ คือ “จังหวัดสมุทรสาครจะพัฒนาสู่การเป็นเมืองประมงในฐานะส่วนหนึ่งของครัวโลก เป็นเมืองนำอยู่ที่ใกล้กรุงเทพฯ เป็นอีกทางเลือกใหม่สำหรับการท่องเที่ยวและเป็นผู้นำด้าน การศึกษาระบบประมงและสัตว์น้ำ” มีประเด็นยุทธศาสตร์ คือ มีทิศทางการพัฒนาสู่การเป็นเมืองประมง ศูนย์กลางแห่งการผลิตอาหารประมงและสัตว์น้ำ พัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองให้เป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัย และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมทางเลือกใหม่ที่ไม่ไกลจาก กรุงเทพมหานคร นอกเหนือจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางด้านโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี และมีเป้าประสงค์ ได้แก่ 1) จะประสานสร้างสินค้าอาหารทะเล เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมและการใช้ภายในประเทศ ให้มีคุณภาพ มีการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ และมีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาด 2) มีศูนย์การศึกษาาระบบประมงและสัตว์น้ำในภูมิภาค 3) ระบบนิเวศในจังหวัดได้รับการฟื้นฟู เพื่อประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นเมืองน่าอยู่อาศัย โดยหลักธรรมชาติมาภิบาล 4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวโดยเน้นธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม